

891.99.092 Շիրվանյան

Բ - 72

22984-22989

891.99.092 Շիրվանյան

Բ - 72

891.71

պ.

Ն. ՊԵՋՈՒԽԻՆ

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՎՐԻԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ

ՍԱՏԱՆԱՆԵՐԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

(Ամերիկական կեանքից).

Ռուսերէնից թարգմ.

ԼԵՒՈՆ ԳԵՈՐԳԵԱՆՑ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Մ. Շարաձէի, Նիկոլ., տ. 21.

1896

30384-42

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 1 Мая 1896 года.

(2068)
41

13973-22

ԳԼ. Ա.

ՃԱՆՆԱՊԱՐԿՈՐԴՆԵՐ

Իսպանիայի մէկ քաղաքից յիսուն վերստ
հեռաւորութեան վրայ գտնուող մի ամալի
և հրատոջոր անապատի միջով յամրընթաց
գնում էր մի առևտրական կառավան, իսկ սո-
րա հետեից ընթանում էին բաւականին դի-
տողութեամբ բեռնաւորուած մի քանի սալլեր:
Այս իրերը մէկ տեղից միւս տեղ շրջող գաղ-
թականների ունեցած-չունեցածն էին: Ամեն
մի սալլին լծուած էին վեց զօրեղ և պարար-
տամարմին ցուլեր, որ և ապացոյց էր, թէ
գաղթականները աղքատ մարդիկ չէին: Ինքը՝
բաւականին փութաջանութեամբ բեռնաւորած
այս սալլերի տէրը՝ յիսուն տարեկան հասակի
մի հիւժամարմին տղամարդ էր. նա հագնուած
էր բաւականին պարզ ու հասարակ, և խորիտ
պարթևական մարմնով նստած էր իր երիւա-
րի վրայ: Սորա հետ միասին ձին հեծած
գնում էր մի երիտասարդ, որը հասակով կա-
րող էր լինել ո՛չ աւել քան քսան տարեկան,
իսկ մի քիչ հեռու, սրա հետեից, գեղեցիկ

նժույգի վրայ նստած գալիս էր երեսուն տարեկան մի սիրուն պարոն: Առաջինը՝ Մօդէյ ագարակատիրոջ—որ սայլերի տիրապետն էր—որդին էր, իսկ երկրորդը՝ նրա ազգականը: Սրանց հետեւից գալիս էր ճանապարհորդական համակառքը, որի մէջ հանգիստ նստած էին երկու երիտասարդ անձնուհի. սրանցից մէկը քսաներկու տարեկան թխահեր երիտասարդուհի էր, իսկ միւսը իւր ճանապարհորդակցին համաչափ հասակով կարմրահեր, բայց աւելի փոքր էր երևում լիշեալից, սա ագարակատիրոջ աղջիկն էր:

Օրուայ սոսկալի հրատապ ջերմութիւնից, կարաւանը հազիւ էր կարողանում առաջ գնալ:

—Ես կարծում եմ, որ մենք տասը մղոնից աւելի չպէտք է անցնենք, ուստի մինչև գիշերուայ վրայ հասնելը մենք կարող ենք մեր որոշած տեղը հասնել, արտասանեց ագարակատէրը, դառնալով դէպի իւր որդին:

—Ես բոլորովին համաձայն եմ քեզ հետ, հայր, պատասխանեց որդին:

—Նայիր, հօրեղբայր, այն քնչ բան է, ասաց ագարակատիրոջ ազգականը, ձեռքով ցոյց տալով դէպի աջ:

—Այն, դա մարգագետինն է, ահա և

երևում է ածուխ դարձած խոտը, նա բոցավառուած է:

—Այդ ճարակաւոր երևոյթը հապա մեր ճանապարհորդութիւնը չի խանգարիլ, հարցրեց որդին հօրից:

—Ի հարկէ, ոչ, պատասխանեց հայրը:

—Ասենք քո ասածը բոլորովին ճշմարիտ չէ, սկսեց խօսել ազգականը, մեզ համար այժմ շատ դժուար է ճանապարհը գտնել և կարող ենք խոտորուել:

—Ինչո՞ւ համար:

—Որովհետև ակների հետքերի բացած ուղին ևս ոչնչացել է խոտի հետ:

—Գատարկ բան է, կառապանները հարցու փորձ անելով ճանապարհը կը գտնեն, բնաւ կարիք չկայ վախենալու, հանդարտացրեց ագարակատէրը իր ընկերներին:

—Գիտե՞ս ինչ կայ, հօրեղբայր, ես կարծում եմ, որ մեզ հարկաւոր է դէպի աջ շեղուել, այն ժամանակ մենք կարող ենք դուրս գալ իսկական ճանապարհը:

—Դու կարծում ես, թէ այդպէս է:

—Մինչև անգամ համոզուած եմ, որ իմ ենթադրածը ճիշտ է, ուստի ես յառաջ կը սլանամ, իսկ դուք հետևեցէք ինձ, ասաց երիտասարդը և տճապարեց ձիուն:

— Տէս, Կասսիյոս, չ'սխալուես:

— Հանգիստ եղիր, հօրեղբայր, ձայն տուեց
ազգականը, առաջ անցնելով:

Կէս ժամուայ չափ անցաւ, որ Կասսիյը
ձեռնամուխ եղաւ ճանապարհը ցոյց տալու,
բայց տակաւին ճանապարհորդները իսկական
ճանապարհի վերայ չէին գտնուում:

— Կանգնիր, Կասսիյ, եթէ մենք շարու-
նակ քեզ հետեւենք, ապա դուրս կը գանք մի
այնպիսի անմարդաբնակ վայր, որտեղից այլ
ևս չենք կարող ազատուել, և արդէն երեկոն
մօտ է, տե՛ս, այնպէս արա, որ մենք այսօր
բացօդեայ երկնքի տակ չ'դեգերենք, ձայն
տուեց ագարակատէրը:

— Կարծում եմ, դու ճշմարիտ ես ասում,
հեռատես հօրեղբայր: Ո՛հ, Աստուած իմ,
քնչ պէտք է անենք մենք այժմ. ճանապար-
հը բոլորովին կորցրել ենք, մտածողութեան
մէջ ընկաւ Կասսիյը:

— Ես դրականապէս ոչինչ չեմ իմանում,
բայց միայն գիտեմ, որ մեր գործը շատ վատ
հետեւանք է ունենալու, ասաց ագարակա-
տէրը:

— Լաւ ուղեցոյց ես, միայն ծուռ ճանա-
պարհներով մեզ սխալեցնում ես, աւելի լաւ
կը լինէր, որ դու յանձն չառնէիր մեզ առաջ-

նորդելու, յանդիմանեց սորան ագարակատի-
րոջ երիտասարդ որդին:

— Սակայն, չէ՞ որ այդ միայն մեր են-
թադրութիւնն է, թէ մենք իսկական ճանա-
պարհից շեղուել ենք և կարող է պատահել,
որ հէնց այս ճանապարհը իսկապէս իսկական
ճանապարհը լինի: Ահա, նայեցէք, այնտեղ
թփեր են երևում, աւելացրեց Կասսիյը, ցոյց
տալով մի կողմը:

— Ո՛հ, ո՛չ, շնորհակալ եմ, ազգական,
Աստուած գիտէ թէ դու ո՛ր ես տանում մեզ:

Ճանապարհորդները մի քանի րոպէ կանգ
առած մնացին տարակուսանքի և անվճռակա-
նութեան մէջ:

ԳԼ. Բ.

Ա Ն Ս Պ Ա Ս Ե Լ Ի Հ Ա Ն Դ Ի Պ Ո Ւ Մ Ն

— Աստուած իմ, քնչ պէտք է անենք
այժմ, սարսափի մէջ ընկած բացականչեց մա-
տաղահասակ խարտեշահերուհին, նախատես-
նելով իրանց վտանգը:

— Մի վախիր, մանկիկս, վտանգը այն-
քան էլ ահռելի չէ, որչափ քեզ ներկայանում
է, այսպիսի քաջալերիչ խօսքերով ագարակա-
տէրը աշխատում էր հանգստացնել իւր
աղջկանը:

— Նայիր, հայր, այն քնչ բան է հեռուում սևին տալիս, ասաց երիտասարդը դառնալով հօրը և մատնացոյց անելով այն վայրը, ուր նա նշմարում էր սևագոյն բիծը:

— Ինչ որ է, չեմ տեսնում, ասաց ագարակատէրը:

— Սակայն գիտէ՞ք դուք, որ այդ երևացող առարկան մի ձիաւոր է, որ ուղիղ դէպի մեզ է գալիս, ասաց Կասսիյը, զննողաբար գիտելով դէպի հեռուն:

— Ե՛հ, իրանից դարձեալ նոր-նոր բաներ հնարեց. քնչ ձիաւոր, սրտեղից պէտք է նա գայ, պատասխանեց ագարակատէրը:

— Հաւատացնում եմ քեզ, հօրեղբայր, որ իմ ասածը հաւաստի է, նայիր, արդէն նրան լաւ կարելի է տեսնել, հաւատացնում էր Կասսիյը:

— Այո՛, հիմա տեսնում եմ նրան, նա ուղղակի դէպի մեզ է գալիս, համաձայնուեց ագարակատէրը:

— Շարժումներ արէ՞ք նրան, շուտով, կանչեցէ՞ք նրան այստեղ, թերևս մի մխիթարական բան հաղորդէ մեզ, ասաց երիտասարդը:

Մի քանի րոպէ անցնելուց յետոյ նրանց հանդէպ կանգնած էր մի ձիաւոր: Դա՛ մի արտաքոյ կարգի գեղեցկութիւն ունեցող պա-

րոն էր, գրաւիչ կերպարանքով և դեռ կատարեալ արբուճքի հասակում. նա հագած ունէր թաւիշեայ բաճկոնակ և նոյն տեսակ վարտիկ, նրա արտաքինը անվեհեր և դիմագրաւ արտայայտութիւն ունէր, կարծէք թէ մէկ հերոս լինէր:

— Ողորմած տէր, մենք ամերիկացիներ ենք. ես ագարակատէր եմ և այս տեղերում ինձ համար կալուածատեղի եմ գնել և հիմա տեղափոխւում ենք այնտեղ ամբողջ ընտանիքով, բայց դժբաղտաբար խոտորուել ենք իսկական ճանապարհից... հիմա դրականապէս չը գիտենք թէ քնչ անենք, սուր զնանք: Ձէք կարող դուք մի որ և է սփոփիչ բանով մեզ օգնել, ագարակատէրը դիմեց ձիաւորին՝ յուսալով, որ վերջինիցս մի օգնութիւն կը գտնէ:

— Այո՛, դուք ճշմարիտ էք ասում, բոլորովին շեղուել էք ուղիղ ճանապարհից, ասաց ձիաւորը:

— Հապա քնչ պէտք է անենք.

— Գիտէ՞ք, քնչ կայ, ես պատահաբար ընկայ ձեր շաւիղը և գուշակեցի, թէ ինչ որ ճանապարհորդներ խոտորուել են իրանց ձգտելի նպատակակէտից, ուստի կարևոր համարեցի գտնել ձեզ և օգնել, ասաց փաղաքշտաբար ձիաւորը:

— Ողորմած տէր, խօսք չեմ գտնում ձեզ իմ խորին շնորհակալութիւնը արտայայտելու, ասաց ագարակատէրը:

— Գիտէք, ես ձեզ մի բան պէտք է առաջարկեմ: Դուք կը հետևէք իմ ձիու շաւղի ուղղութեանը, որովհետեւ ես ինքս գնում եմ այնտեղ, ուր որ դուք պէտք է գնաք, առաջարկեց ձիաւորը:

— Շնորհակալ եմ ձեզանից և մեծ ցանկութեամբ կը հետևենք ձեզ:

— Սակայն և այնպէս, այս դէպքումն էլ կարող էք անյաջողութեան ենթարկուել, երկբայեց ձիաւորը:

— Ի՞նչ անյաջողութեան, որտեղից կարող է առաջ գալ, բացականչեց ագարակատէրը:

— Անյաջողութիւնը կարող է յառաջ գալ այն հանգամանքից, որ ձիս ընտելացած է արագաքայլ ընթացքի և սրան զսպելու համար ոչ մի զօրաւոր միջոց չկայ, հետևապէս դուք պէտք է ինձանից լետ մնաք, իսկ ձիուս հետքերը արդեօք աւագի վրայ կը նշմարուի... տեսնում էք, թնչպիսի քամի է բարձրացել, ասաց ձիաւորը:

Ո՛հ... Հապա ի՞նչ պէտք է անենք, մի ինչ որ սարսուռի ազդեցութեան ներքոյ վրայ բերեց ագարակատէրը:

— Ահա ես մի նոր կարգադրութիւն եմ մտածել. ես ձիուս թամբին կը կապեմ մօտս եղած պարանը, որը մօտս է լինում որ և է գործի համար, պարանի ծայրը գետինը բաց կը թողնեմ, որով ձեզ համար ճանապարհ կը բացուի, այս պարանը մի քանի սաժէն երկարութիւն ունի:

— Ո՛հ, ինչքան մեծահոգի էք դուք, ողորմած տէր, բարձր ձայնով արտասանեց ագարակատէրը:

Ձիաւորը պարանի մէկ ծայրը ամուր կերպով կապեց թամբից, իսկ միւս ծայրը բաց թողեց գետինը և ձայն տուեց «պատրանստ է»: Այս խօսքերի հետ նորա ձին թռչունի պէս առաջ սուրաց, իսկ պարանը աւագային շերտի վրայ լայն հետք դրօշմեց:

— Ինչո՞ւ մենք նորա անունը չ'հարցրինք, առհասարակ չիմացանք թէ թնչ տեսակ մարդ է նա, յանկարծ մտաբերեց Կասսիլը:

— Այո, այս անտարբերութիւնը իսկապէս մեծ սխալ է:

— Բայց այդ ձիաւորը, անպատճառ ագնուական պէտք է լինէր, ասաց ագարակատիրոջ աղջիկը, որ յիշեալ խօսակցութեան ժամանակ իւր չքնաղ աչքերը յածում էր ձիաւորի մոգիչ և վառվռուն գեղեցկութեան վրայ:

— Ե՛հ, այդ հաստատապէս չի կարելի ասել, ինչ որ անբաւականութեամբ պատասխանեց Կասսիլը, հարեանցի նայելով Լուիզայի վրայ:

— Ինչո՞ւ համար:

— Ուրվհետեւ ազնուականը երբէք այնպիսի զգեստ չէ հագնում: Բայց ես տեսնում եմ, Լուիզա, որ այն ձիաւորը քո վրայ մեծ տպաւորութիւն գործեց, նորից խօսեց Կասսիլը, որի խօսակցութեան ձևի մէջ լսում էր նախանձի և կասկածութեան ձայներ:

— Կարող է պատահել, սառնօրէն ասաց Լուիզան:

— Ես կարծում եմ, քեզ շատ հաճելի կը լինի, եթէ համակառքդ նորան հասնի, մեզ պատահած ձիաւորին, նրա գեղեցիկ երեսը տեսնելու և հետը սիրահարուելու:

— Թո՛ղ այդպիսի խօսակցութիւնը, Կասսիլ, թույլ տուր անդորրութիւնս չ'վրդովելու, քեզ արդէն յայտնի է, որ ես չեմ սիրում, երբոր դու սկսում ես այդպիսի բաների վրայ խօսակցել, ասաց Լիուզան:

— Բայց ինձ համար մեծ գուարճութիւն է, Լուիզա, երբոր սկսում եմ քեզ գրգռել երբեմն:

— Ես խնդրում եմ քեզանից, Կասսիլ,

լռել, արդէն բաւականին խիստ ձայնով ասաց Լուիզան:

— Ուրեմն շնորհաւորում եմ քո գտած իրը, չ'զսպեց իրեն Կասսիլը:

Լուիզան պատասխան չ'տուեց և վեհանձնաբար երեսի վրայ ընկաւ բարձի վրայ:

ԳԼ Գ.

Ն Ո Ր Վ Տ Ա Ն Կ

Հանգստացած ճանապարհորդները ուղևորուեցան մատնացոյց արած ճանապարհով բուրովին անդորր սրտով և սպասելով, որ շուտ պէտք է հասնեն ապաստանարանին:

— Բայց քնչպիսի բարի մարդ էր այն պարոնը, ափսոս, որ ես նրա անունը չիմացայ, խօսեց ագարակատէրը:

— Մի շտապիր նրան գովել, հօրեղբայր, ասաց Կասսիլը:

— Ինչո՞ւ համար:

— Նրա համար, որ տակաւին յայտնի չէ մեզ, թէ սպառնացող վտանգն անցել է, կամ արդեօք ուղիղ ճանապարհ ցոյց տուեց նա մեզ:

— Խնդրեմ ասա, դրանով քնչ ես ուզում ասել, հարցրեց զարմացած ագարակատէրը:

— Ուզում եմ այն ասել, որ շատ կարելի է այդ ձիաւորը մի խաբեբայ մարդ լինի և

յոռի նպատակ ունենայ մեզ այս լայնածաւալ անապատի մէջ, գտնելով այսպիսի դժուար վիճակում, ասաց Կասսիը:

— Ո՛հ, քո թիւրիմաց ենթադրութիւնը բոլորովին դատարկ բան է, պարզ երևում է, որ այդ պարոնը, բացի ազնիւ դիտաւորութիւնից, ուրիշ ոչ մի վատ նպատակ չէ ունեցել, միջամտեց Հենրիկոսը:

— Սակայն, դու թէ՛ս ես կարծում, սիրելի Տօրեղբայր, նա ինչ տեսակ մարդ էր, եւ ուր էր այնպէս ճեպով ընթանում, որ մինչև անգամ չէր բարեհաճում մեզ հետ մի փոքր ժամանակ խօսակցել, հարցրեց Կասիը:

— Ես կարծում եմ, որ նա սուրհանդակ պէտք է լինէր:

— Ո՛հ, կարծում եմ, որ հէնց քո այդ սուրհանդակը մեզ թակարդի մէջ է ձգել, չ'կարողացաւ իրան զսպել Կասսիը:

— Ո՛հ, դոքա դատարկ բաներ են, կրկնում եմ քեզ, ազգական:

— Հայրիկ, հայրիկ, նայի՛ր, ահա մեզնից սակաւ հեռւում բոյս է երևում, ես բարձր ծառեր եմ տեսնում, այնպէս որ մենք շուտով այս տաղտկալի անապատից դուրս կը գանք, հրճուալից սրտով ձայն տուեց Լուիզան, աչքերը համակառքից դանդաղելով:

— Այո՛, այո՛, ես էլ եմ տեսնում, հաստատեց Հենրիկոսը:

— Այն թէ՛ս ահռելի երևոյթ է, որ յանկարծ այնպիսի աղջամղջային կերպարանք ստացաւ, ո՛հ, նայեցէք, ինչպիսի սոսկալի և դժոխային ամպեր են կուտակուում, իսկ այն կողմը, մեզնից մի փոքր հեռու, կարծէք թէ սև սիւներ են կանգնած եթերքում, հաւանական է, որ այդ առաջ է եկել բարձրացած անթափանցելի փոշուց, այնպէս որ, պէտք է սպասենք փոթորիկի բարձրանալուն, մինչև որ անցնէ, բայց այդ էլ զարհուրելի է, արհաւիրքի ազդեցութեան տակ ասաց ագսրականները:

Ամենքն էլ սկսեցին դողդողալին և ուշի-ուշով դիտել իրանց հանդէպ կանգնած ամպասիւնների վրայ, որոնք մերթ ի մի էին յօդւում և մերթ անջատւում միմեանցից. այսպիսի չ'տեսած երևոյթը քիչ չէր վախեցնում մեր ճանապարհորդներին:

— Անգուլթ վտանգը սպառնալիք է կարդում մեր դէմ, համարեա վհատութեամբ ասաց Լուիզան:

Հէնց այս կրիտիքական ժամանակամիջոցում նոցա ականջին լսելի եղաւ մի անախորժ դղրդոց, որ արձագանք տուեց նոցա առաջ.

այս դղրդոցը հետզհետէ զօրեղանում էր և կարծէք աստիճանաբար մօտենում նոցա: Ամենքը յուսահատութեամբ պաշարուած էին:

— Այս ի՞նչ բան է, զարմացած հարցրեց ագարակատէրը:

— Հայրիկ ես նշմարում եմ մի ձիաւոր, որ դէպի մեզ է գալիս, բայց սա այն չէ, որ յանձն առաւ մեզ առաջնորդելու, մի ինչ որ դժուարին անձկութեամբ ասաց Լուիզան:

Եւ իրօք մի քիչ ժամանակից յետոյ ագարակատիրոջ առաջ կանգնած էր մի ձիաւոր, որի մարմինը ամբողջապէս ծածկուած էր սև փոշիով և արաբի պէս դիտում էր այս մարդկանցը, բայց Լուիզան սխալուած էր. դա այն անձնաւորութիւնն էր, որին մի քանի ժամ առաջ Լուիզան այնպիսի սիրով նայում էր:

— Շտապեցէք առաջ, անյապաղ շտապեցէք առաջ՝ որքան կարելի է շուտ, ամենակուլ փոթորիկը մերձենում է. տեսնո՞ւմ էք այդ ահարկու սիւները, դոքա սարսափելի արկածի համբաւաբերներ են, ասում էր մօտեցող ձիաւորը:

— Այո՛, մենք էլ ենք վաղուց նկատել այդ ամպասիւնները, սակայն չ'գիտենք թէ ինչ են նշանակում դոքա, ասաց ագարակատէրը:

— Արագութեամբ շտապեցէք, ի սէր Աս-

տուծոյ, արագութեամբ: Տեսնո՞ւմ էք ձեր հանդէպի սև ամպերը: Այնպէս արէք, որ վտանգ չ'պատահի, ասաց ձիաւորը:

— Իսկ մենք հիմա ի՞նչ պէտք է անենք, բացականչեցին համարեա մէկ ձայնով հայր և որդին:

— Յուսահատութեան ազդեցութեան տակ միք ընկնիլ, միայն առանց որ և է խօչնդոտ ցոյց տալու կամքիս հնազանդուեցէք: Հրամայեցէք շուտով, որ ջորիները կանգնացնեն և աչքերը կապեն, իսկ դուք ամեն կողմից փաթաթուեցէք հաստ շորերով և միմեանց կից գետնի վրայ պառկեցէք. նոյնպէս հրամայեցէք, որ սայլը և բոլոր իրեղէնները ամուր ծածկեն: Դուք պառկած դրութեան մէջ պէտք է մնաք, մինչև որ ես ձեզ ձայն կը տամ, որ կը յայտնի փոթորիկի վախճանը:

ձանապարհորդները լիովին նրա՝ հնազանդուեցան:

Շուտով փոթորիկը բարձրացաւ, մի այնպիսի արտաքոյ կարգի փոթորիկ, որ անկարելի է նկարագրել: Սև փոշու ամպերի սիւները հետզհետէ խտանում և մեծ ծաւալ էին ստանում, տագնապի մէջ ընկղմուած ճանապարհորդների ականջներում բարձրացաւ մի ինչ որ ճիչ և հառաչանք, այս ճգնաժամի մէջ

չորքա «մնաս բարեալ» էին մտղթում կեանքին: Այս սրտաճմլիկ տեսարանը մի ժամուայ չափ տևեց:

— Աղէտն անցաւ առանց որ և է զգալի վնաս հասցնելու ճանապարհորդներին: Զիաւորի ձայնը հնչուեց ագարակատիրոջ ականջին:

— Ողորմած տէր, ես պատշաճ խօսք չեմ գտնում, իմ խորին շնորհակալութիւնը ձեզ յայտնելու, բացականչեց ագարակատէրը, ամուր սեղմելով ձիաւորի ձեռքը:

— Մենք մեր կեանքը պարտական ենք այս առաքինի մարդուն, աղաղակեց Լուիզան, մեղմ հայեացք ձգելով իւր Փրկչին:

— Ասացէք ինձ, խնդրեմ, քնչպէս է ձեր անունը, ո՞վ էք դուք, որպէս զի միշտ մեր աղօթքի ժամանակ լիշատակենք ձեր անունը, խօսեց Հենրիկոսը:

— Անունս Մօրիս է, ասաց ձիաւորը:

— Այո, դուք ներկայումս աղետից ազատ էք, թէպէտ չի կարելի ասել, որ փոթորիկը բոլորովին վերջացել է, բայց այնուհետեւ նա ոչ ոքի չէ կարող վնաս պատճառել, հանգստացրեց ձիաւորը ճանապարհորդներին:

ԳԼ Դ.

. Զ Ի Ե Ր Ի Զ Ս Պ Ո Ղ Ը

Ալաշ գետի ափին մի փոքրիկ և անշուք խրճիթ կար կանգնած, որի ներքին կաղմութիւնը հրապուրիչ տեսք ունէր: Խրճիթի պատերի վրայ կախուած էին զանազան գոյն ու նեցող մորթիներ, միջի բոլոր կարասիները կաղմուած էին նոյնպէս մորթիներից, որ ձեռք էին բերուած այլ և այլ կենդանիներից: Սենեակի այս զարդարիչ մորթիները տեսնողի վրայ մի տեսակ երեւակայական աշխարհի տպաւորութիւնն էին թողնում:

Մի մեծ նստարանի վրայ բազմած էր մի երիտասարդ, բաւականին աղքատ հագնուած. նրա դէմքը արտայայտում էր խորին թախճութիւն և հոգեկան յուզմունք, երևում էր, որ տխուր և վհատեցուցիչ մտածմունքները նրան պաշարել էին:

— Ի՞նչ է պատահել, արդեօք, որ մինչև այժմ տէրս չէ երևում, ինչ որ մտածմունքների մէջ ընկղմուած ասաց նա ինքն իրեն և դէպի լուսամուտը նայեց:

— Ի՞նչ է, միթէ պարոնս գիտաւորուել է այստեղ բնակութիւն հաստատել, աչքից ձգել է իր գղեակը և ապրում է այս հասա-

րակ հիւղի մէջ. այնպէս է իր վայրենի ձիերի հետ կապուել և նրանց կենցաղին համակերպուել, որ կարծես թէ ուրիշ կեանք նրա համար գոյութիւն չունի, օտարոտի յանդիմանութեամբ շարունակեց նա ինքն իրեն դատողութիւններ տալ, նստարանի վրայ նստած: Շուտով դարպասի կողմից լսուեց ձիու ոտքերի տրոփիւն և դռան մի քանի անգամ խփեցին:

— Հաւանական է, որ Մօրիսը լինի, էլ ուրիշ ո՞վ պէտք է լինի և մտածող պարոնը տեղից վեր կենալով՝ դուրս եկաւ խրճիթից:

— Բա՛րով եկար, պարոն Մօրիս, երկար ժամանակ է, որ դուք հեռաւորութեան մէջ էք, ես արդէն սկսել էի մտածել, թէ մի գուցէ ձեզ որ և է դժբաղդութիւն է պատահել, բարեողջունեց ծառան իր տիրոջը:

Մօրիսը լուռ ու մունջ ներս մտաւ խըրճիթը: Ծառան նկատեց, որ իր տէրը հոգու անդորր տրամադրութեան տակ չէ վերադարձել այս անգամ:

— Երևի որսորդութեան մէջ յաջողութիւն չէ ունեցել, մտածեց ծառան:

Մօրիսը ներս մտնելով խրճիթը՝ ուժասպառ ընկաւ անկողինը:

— Պարոն Մօրիս, քնչ է պատահել քեզ, հոգացողութեամբ հարցրեց ծառան:

— Թող ինձ, հրամայաբար պատասխանեց Մօրիսը:

Ծառան իրեն վայելուչ դիրք տալով և աչքերը ներքև չ'իռնարհելով դիտում էր Մօրիսի դէմքի արտայայտութիւնը, որ ենթակայ էր ըոպէական փոփոխութեան:

— Մհ, որքան չքնաղ և անզուգական գեղեցկուհի էր նա, կարծէք Մօրիսը զառանցում էր անընթաց մէջ:

Ծառան այս լսելով՝ ականջները աւելի ևս սրեց և սկսեց լսել, թէ արդեօք իւր տէրը յիշեալ խօսքերի պէս խօսքեր էլի կ'արտասանէ, սակայն Մօրիսը յամառաբար լռեց:

Մի քանի ըոպէից յետոյ դարպասի մօտից մի ձայն լսուեց:

— Գնա՛, տես քնչ է, հրամայեց Մօրիսը:

Ծառան դուրս գնաց, բայց մենակ չ'վերադարձաւ: Նրա հետևից ներս մտաւ մի բարձրահասակ պարոն, բարձր կօշիկներ հագած. նա սպառազինուած էր և նրա արտաքինից միանգամայն կարելի էր գուշակել, որ նա «որսորդ» է:

— Բարեա՛ւ ձեզ, Մօրիս, արտասանեց ներս մտնողը:

— Օ՛, Կլաւդիոս, այդ դ՞ու ես, կարծէք թէ ականայ վրայ բերեց տանտէրը:

—Այս մօտ օրերս դու ո՛ւր էիր անյայտացել, հարցրեց հիւրը:

—Ես մէկ վայրենի ձի եմ ճարել, որ արդէն կէս տարի է ինձ հանգստութիւն չէր տալիս: Ես ոչ մի լաւ բան չեմ տեսել, բացի այս ձիուց. առաջին անգամ երբ ես պատահեցի անսպասուած, երդուեցի, որ իմը պէտք է դարձնեմ և ահա դարձրել եմ, ինքնաբաւականութեամբ ասաց Մօրիսը:

—Հարցն այն է, թէ դու նրան կարող ես զսպել, սանձահարել:

—Ի՛հ, դրա մասին աւելորդ է մտածել, արդէն երբ ճարել եմ, նշանակում է և զսպել կարող եմ, պատասխանեց Մօրիսը:

—Ուզո՞ւմ էք ձին տեսնել, հարցրեց Մօրիսը:

—Գնանք, կը տեսնեմ:

Մօրիսը Կլաւդիոսին դուրս տարաւ բակը, ուր կապուած էր բռնուած ձին, որի անբացատրելի գեղեցկութիւնը սքանչելի էր, բայց նորա երփներանգ լինելը առաւել տարօրինակ բան էր:

—Օ՛, որքան գեղեցիկ է... բայց ես ձեզ մի բան պէտք է ասեմ: Դուք, ի հարկէ չէք հաւատալ իմ խօսքերին, սակայն ես ձեզ պէտք է հաւատացնեմ, ինչպէս ազնիւ մարդ,

որ դուք այս ձիու համար կարող էք ահագին գումար ստանալ, բացի դրանից խորին շնորհակալութիւն մի այնպիսի գեղեցկուհուց, որի նմանը հազիւ թէ դուք ձեր կեանքի ընթացքում տեսած լինէք:

—Յայտնեցէք, այդ ո՞վ է, շատ հետաքրքիր է ինձ....

ԳԼ. Ե.

ՄԻ ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԴԷՊԵ

—Իմ համեստ բարեկամներից մէկը, որ վերջին ժամանակ այս կողմերում իրեն համար ձեռք բերեց մի կացարան իւր որդու, ազգականի և իւր չքնաղագեղ աղջկայ հետ, այս օրերս ինձ պատահեց և իմանալով զբաղմունքս՝ ասաց ինձ հետեւեալը.

—Սիրելի Կլաւդիոս, ինձ մի փոքրիկ ծառայութիւն պէտք է անես, որի փոխարէն պատրաստ եմ առատ վարձատրելու քեզ:

Ինձ այդ խնդիրը զարմացրեց, սկսեցի հետաքրքրութեամբ հարց ու փորձ անել և ահա՛ ինչ իմացայ: Իմ հին ծանօթ Մօզլէս ագարակատիրոջ աղջիկը, գեղեցկուհի Լուիզան, որ այնքան փափագով սիրահար է ձիերին, մէկից լսել է քո այդ գոյնգոյն ձիու մասին և հօրը հանգստութիւն չէ տալիս, մեծապէս

Թախանձում է վերջինիցս, որ իրեն համար անպատճառ ձեռք բերէ։ Ես ագարակատիրոջ խոստացայ հոգ տանել զրա մասին, ի հարկէ, Մօրիս, ձեզ ի նկատի ունենալով և արդէն կարիք էլ չկայ հոգալու, ձին պատրաստ է, հարկաւոր է միայն գինը նշանակել, ասաց Կլաւդիոսը։

Մօրիսը իւր հիւրի արած պատմութիւնը լսում էր մեծ ուշադրութեամբ և նրա վերջացնելուց յետոյ ընկաւ ինչ որ խոկումների մէջ։

— Ի՞նչ պատահեց ձեզ, մթթէ գոռար է այդ ձիուց բաժանուելը. եթէ այդպէս է, ուժով ոչ ոք չի վերցնիլ, բայց ես հաւատացած եմ, որ եթէ տեսնէք գեղեցկուհի Լուիզային, երբէք չէք մերժիլ ձեր գոյնզգոյն ձին նրանից, ասաց Կլաւդիոսը խնդալով։

— Ես տեսել եմ նրան, դողդողազին ձայնով ասաց Մօրիսը։

— Տեսել էք։ Դուք տեսել էք Լուիզային. ո՞րտեղ, զարմացած հարցրեց Կլաւդիոսը։

— Օ՛, դա շատ երկար պատմութիւն է, դա մի տարօրինակ և պատահական դէպք էր։

— Յոյս ունեմ, որ այդ պատմութիւնը գաղտնիք չի մնալ ինձ համար և դուք սիրով կը պատմէք։

— Կը պատմեմ. լսի՛ր։ Ես ձեր ծանօթ ագարակատիրոջը պատահեցի անապատում, երբոր նա իւր կարաւանի հետ տեղափոխուում էր նոր բնակարանը. նրանք ճանապարհը կորցրել էին և ես ցոյց տուեցի ուղիղ ճանապարհը, ասաց Մօրիսը։

— Բայց թնչպէս հանդիպեցիք նրանց այնտեղ, ես այդ ոչ մի կերպ չեմ կարողանում ինձ բացատրել։

— Շատ պարզ։ Ես անապատումն էի, մէկ վայրենի ձի էի բռնել, բայց ձին այնպէս արագընթաց էր, որ ես չկարողացայ զսպել և տեսնում եմ, որ քիչ հեռու ճանապարհորդներ են թափառում մոլորուած. հէնց որ տեսայ, գնացի նրանց մօտ օգնութեան, ասաց Մօրիսը։

— Օ՛, ուրեմն դուք նրանց հնուց ծանօթ էք. լաւ բան է, նշանակում է, որ դուք լաւ դիտել էք Լուիզային։

— Այո՛... ո՛չ... ճիշտն ասած, ես հարեւանցի միայն նայեցի նրա վրայ, յուզուած ասաց Մօրիսը։

— Նա մի այնպիսի չնաշխարհիկ գեղեցկութեան տէր անհատ է, որ ախտեղի գեղեցկուհիներին կը նսեմացնէ, ասաց Կլաւդիոսը։

— Դուք չ'գիտէք, թէ այն երկու մարդիկ, որ նրա հետն էին, ովքեր էին, Կլաւդիոս։

— Մէկը, որ աւելի փոքրն է, Լուիզայի հարազատ եղբայրն է, իսկ միւսը՝ խորթ եղբայրը, պատասխանեց Կլաւդիոսը:

— Ուրեմն, ագարակատէրը մեծ միջոցների տէր մարդ է:

— Այո՛, նա շատ հարուստ է, բայց աւելի հարուստ է նրա ազգականը, որ կարծեօք բոլորովին սառնութեամբ չէր նայում դէպի իւր ագարակատիրոջ դուստրը, ծիծաղելով ասաց Կլաւդիոսը:

— Չձմարիտ, ես էլ այդ բանը նկատեցի նրանում:

— Օհ, միթէ դուք էլ այդպէս շուտ էք նկատել, Մօրիս, նոյնպէս ծիծաղելով վրայ բերեց Կլաւդիոսը:

— Բայց գիշերը բաւականին անցել է, ժամանակ է հանգստանալու, առաջակեց Մօրիսը հիւրին, ցանկանալով այս խօսակցութեանը վերջ դնել:

— Այո՛, հարկաւոր է հանգստանալ, պատասխանեց Կլաւդիոսը:

Մի քանի ընկերացի Կլաւդիոսը արդէն խորքնով քնած էր, բայց Մօրիսի քունը չէր տանում, նրա գլխում դեգերում էին շատ խուլումներ:

ԳԼ. Զ.

ՆՈՐԲՆԱԿԱՐԱՆ

Բոլորովին իւր ճաշակի համապատասխան բնակարան կառուցանելով՝ Մօդէյ ագարակատէրը ուզում էր մի ուրիշ նորը ևս կառուցանել, որին շնորհաւորելու համար հրաւիրուած էին բոլոր հարևանները:

Լուիզան նստած էր իւր սենեակում, որը շքեղ կերպով զարդարուած էր և ներկայացնում էր եկող տօնախմբութեան համար պատրաստած բոլոր զարդարուն պիտոյքները:

Ագարակատէրը ներս մտաւ նրա սենեակը:

— Դու մենակ ես, Լուիզա:

— Այո՛, մենակ եմ, հայրիկ, բայց ինչո՞ւ համար ես հարցնում:

— Նրա համար, որ արդեօք պատրաստ ես դու մեր նոր բնակարանը տեղափոխուելու:

— Ամեն բան պատրաստ է, հայրիկ: Հագուստներս այնպէս գեղեցիկ ու յարմար են դուրս եկել, որ ես բոլորովին սպասել չէի կարող:

— Շատ ուրախ եմ, իմ թանկագին Լուիզա:

Այդ միջոցին դուռը բացուեց և ներս մտաւ Լուիզայի աղախինը, այն միւսն ուն թխա-

հեր անձնուհին, որ սրանց ճանապարհորդութեան ժամանակ Լուիզայի հետ նստած էր:

— Պարոն Մօզլէյ, պարոն Կլաւդիօսը կամենում է ձեզ տեսնել, ասաց ներս մտնողը:

— Բայց նա այստեղ է, շատ էի փափազում նրան տեսնել, ասաց ագարակատէրը և սենեակից դուրս գնաց:

Լուիզան հօրը ճանապարհ դնելուց յետոյ ընկղմուեց մտածմունքների մէջ, որ տեղի տուեց հօր գալով:

— Տիրուհի, դուք դարձեալ մտածմունքի մէջն էք, նկատողութիւն արաւ աղախինը:

— Ո՛չ, Կլարա, այդ այնպէս է... ոչինչ... պատասխանեց Լուիզան:

— Սակայն, ես մի նոր բան եմ նկատում ձեզանում, աւելացրեց աղախինը:

— Ի՞նչ:

— Այն, որ դուք, ճանապարհին մեզ պատահած ձիաւորին տեսնելու օրից սկսած, բոլորովին փոխուել էք: Ո՞ւր է, այլ ևս չ'կայ առաջուայ ձեր անսահման ուրախութիւնը և զուարճութիւնը: Արդեօք նրա հրապուրիչ գեղեցկութիւնը կախարդեց ձեզ. բայց ես ինչ եմ ասում, չէ որ նա բարի և առաքինի մարդ էր:

— Ո՛հ, Կլարա, երևում է, որ դու գա-

ռանցանքների մէջն ես գտնւում: Դու այստեղ մնա՛, ես գնում եմ Կլաւդիօսին տեսնելու, տեսնեմ որ և է նոր բան կը հաղորդեմեզ, ասաց Լուիզան և սենեակից դուրս գնաց:

— Բարեաւ քեզ, սրտիս հատորիկս և գեղեցկուհիս, արտասանեց Կլաւդիօսը երբ Լուիզան մտաւ այն սենեակը, ուր նստած էր Կլաւդիօսը նրա հօր հետ:

Լուիզան համեստութեամբ ողջունեց նրան:

— Լուիզա՛, հիւրիդ հետ ժամանակ անցկացրու, ասաց Մօզլէյը և դուրս գնաց:

— Ո՛հ, դուք աւելի շատ էք չքնաղ գեղեցկութեան մէջ պարուրուել, սիրելի Լուիզա, երևում է, որ այստեղ օդը ձեզ շատ օգտակար է, ձեր քնքոյշ կերպարանքը մի այնպիսի աննման և սքանչելի գեղեցկութեամբ է տոգորուած, որ իմ սրտի համար սոսկալի երևոյթ է դարձել, թէպէտ նա իմ մէջ իւր թարմութիւնը մի քիչ կորցրել է, ասաց Կլաւդիօսը:

— Իսկ դուք առաջուայ նման կատակախօս էք, սիրում էք շարունակ շողոքորդել, ասաց Լուիզան:

— Ո՞ւր է այստեղ շողոքորդութիւնը: Միթէ դուք չէք ուզում խոստովանուել, որ

ամբողջ աշխարհիս առաջին գեղեցկուհին էք,
հրճուաց Կլադիոսը:

— Դէ, արդէն դուք ինձ գովելը չափա-
զանցութեան հասցրիք:

— Բայց գիտե՞ս, Լուիզա, թէ ինչո՞ւ հա-
մար եմ եկել այսօր հայրիկիդ մօտ:

— Երևի եկել էք ձեր հին ծանօթին
տեսներու:

— Ներողութիւն, ո՛չ, մի ուրիշ գլխաւոր
պատճառ կայ:

— Ի՞նչ պատճառ:

— Ի հարկէ, գիտէք դուք, որ հայրդ խընդ-
րեց ինձ հոգալ այն գոյնզգոյն ձիու մասին:

— Գիտեմ:

— Հետեապէս ես հէնց նրա համար եմ
եկել, որ յայտնեմ թէ գեղեցիկ ձին արդէն
բռնուած է, ասաց Կլադիոսը:

— Ո՛հ որքան ուրախ եմ այդ բանի առ-
թիւ, հրճուանքով ասաց Լուիզան:

— Աւելի ուրախ եմ ես, որ դուք շուտով
կը ստանաք այն, որը ճարելու համար այն-
քան աշխատում էիք, ասաց Կլադիոսը:

— Հապա ձին ո՞րտեղ է գտնուում, հար-
ցրեց Լուիզան:

— Նրա մօտ, ո՞վ բռնել է դրան, պատաս-
խանեց Կլադիոսը:

— Ինչպէս երևում է, դուք այդ պարո-
նին լաւ էք ճանաչում:

— Այո՛, ճանաչում եմ:

— Ո՞վ է նա:

— Նրա անունը Մօրիս է, պատասխանեց
Կլադիոսը:

Այս խօսքերի վրայ Լուիզայի դէմքը այ-
լայլուեց, բայց նա աշխատում էր զսպել իրեն
և անվրդով երեւալ:

— Այդ ձին ե՞րբ կը բերէ ինձ մօտ, Կլա-
դիոս: Միամիտ կացէք, որ հայրիկս նրա հա-
մար ոչինչ չի խնայիլ, ասաց Լուիզան, աշ-
խատելով իւր ձայնին անդորրութիւն տալ:

— Ուրեմն, առաջժամ ցտեսութիւն, Լուի-
զա, հարկաւոր է ինձ շտապել, գնամ հայրի-
կիդ գտնեմ, նրա հետ մի քանի կարևոր իրե-
րի վերաբերութեամբ խօսակցեմ և ապա իմ
գործերի հետեւից գնամ, ասաց Կլադիոսը և
դուրս գնաց:

Լուիզան բոլորովին մենակ մնալով, իւր
մտածմունքներին լիազօր ազատութիւն տու-
եց, նրա բորբոքուած երեակայութեան մէջ
երևաց իւր վաղեմի ծանօթի պատկերը, որը
նրա վրայ մի տեսակ անբացատրելի կամք կամ
իշխանութիւն ունէր:

— Ո՛հ, չ'գիտեմ ինչու համար ինձ այն-

պէս սոսկալի է դառնում այն հանգամանքը, երբոր մտածում եմ թէ ես նրան կրկին պէտք է տեսնեմ, սակայն միևնոյն ժամանակ փափազում եմ այդ տեսակցութեանը: Օ՛, ինչպէս ամուր է բաբախում սիրտս: Լուիզան իւր քնքոյշ ձեռքերով սեղմեց իւր ուժգին բաբախող սրտին, որպէս թէ նա այսպիսով ձեռքը սրտի վրայ դնելով, կամենում էր արգելէր նրա զարկը:

ԳԼ. Է.

Ն Ա Խ Ա Ն 2

Վերջապէս հասաւ ագարակատիրոջից նշանակուած հանդէսի ժամանակը:

Շքեղ զարդարուած սենեակը հիւրերի բազմութեամբ սկսեց լցուել, սիրայօժար տանտէրը բերկրալից սրտով ու գրկաբաց իւր հիւրերի առաջն էր դուրս գալիս և ամեն կերպ աշխատում էր, որ իւր շնորհաբեր հիւրերը ուրախութիւն վայելեն:

Երիտասարդութիւնը համախմբուեց զարդարուած դահլիճը, որ շքեղ իրերով շուայլաբար զարդարուած էր և հազարաւոր պատրոյզներով լուսաւորուած. ամեն ինչ առատութեամբ փայլում էր: Սակայն այս բոլոր փայլը, այս բոլոր շուայլ առատութիւնը ոչ մի

նշանակութիւն չունէր համեմատած Լուիզայի չնաշխարհիկ գեղեցկութեան հետ, որ այս հանդիսաւոր երեկոն, իւր չքնաղազեղ, պճնազարդ և նրբակար հագուստի մէջ հրեշտակի պատկեր արած սքանչելի տպաւորութիւն էր թողնում բոլոր հրաւիրեալների վրայ: Ամբողջ երիտասարդութիւնը զարմացած էր գեղեցկուհի Լուիզայի վրայ, որ նոր էր եկել սրանց աշխարհը. ամենքն էլ նախանձով նայում էին նրան, խոստովանելով իրանց սրտում, որ Լուիզան իւր աննման գեղեցկութեամբ կը նսեմացնէ տեղացի բոլոր գեղեցկուհիներին:

Լուիզան աշխատում էր ամենքին սիրելի լինել և քաղցր վարուել, սակայն նա տրիսրաթախիժ տրամադրութեան տակ էր, որը փարատելու համար ոչ մի կերպ չէր աշխատում, որովհետեւ այդ անելու անձեռնհաս էր:

Խնչ էր նորա տխրութեան պատճառը և մի՞թէ կարելի էր այս ուրախ ու զուարթ ահումբի մէջ տխրել, մանաւանդ, խոստովանելով, որ այդ աղմկալի տօնախմբութեան թագուհին էր իսկապէս, որին ուղղուած էր բոլոր երիտասարդների հայեացքը:

Չնայած այդ բոլորին, Լուիզան սաստիկ տխուր էր: Այդ օրը առաւօտեան նա տեսակցութիւն էր ունեցել Մօրիսի հետ, որը բըռ-

նած ձիու մասին խորհրդածելու համար եկել էր նրա մօտ: Մօրիսը խնդրեց Լուիզային ընդունել այս ձին ի նշան յարգանաց, ի հարկէ, առանց որ և է դրամական գումարի:

Այս տեսակցութիւնը Լուիզայի վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ: Դեռ առաջին տեսակցութեան ժամանակ Մօրիսի հետ, երբոր առնապատում հանդիպեցին միմեանց, նրա սիրտը մի առանձին կերպով բաբախում և թելադրում էր նրան, թէ այդ անձնաւորութիւնը մեծ նշանակութիւն պէտք է ունենայ նրա ապագայ կեանքի վրայ, թէ դուր չեն միմեանց պատահել: Այժմ էլ Լուիզան նորից տեսաւ Մօրիսին, համարեա թէ առանձնութեան մէջ, որովհետեւ հայրը զբաղուած էր տնային հոգսերով, ուստի չէր կարող գալ Մօրիսի մօտ, իսկ Կլաւդիոսը, որ Մօրիսին բերեց ագարակատիրոջ տուն, ցանկանալով Մօզլէյին տեսնել, գնաց նրան գտնելու: Այսպէս Լուիզային վիճակուեց մի առ ժամանակ առանձին մնալ իւր փայփայած անհատի հետ: Լուիզան տեսնում էր, թէ Մօրիսի աչքերը ինչպէս էին այրում մի առանձին հիասթափեցութեամբ, երբոր վերջինս նայում էր իրեն վրայ, նրա սիրտը ուժգնապէս բաբախում էր: Ահա այն վառուած հայեացքը կարծես զգում էր իւր

վրայ: Նրա համար Մօրիսի բացակայութիւնը անտանելի էր:

Կասսիլը նկատելով Լուիզայի թախծալի տրամադրութիւնը, մօտեցաւ նրան և սկսեց խօսել:

— Ի՞նչ է պատահել քեզ, Լուիզա:

— Ոչինչ:

— Սակայն դու տխուր ես:

— Բայց ձեզ թնչ փոյթ. գործ ունէք ինձ հետ:

— Ի հարկէ ունեմ, խրոխտաբար պատասխանեց Կասսիլը:

— Այդ ինձ զարմացնում է, ծաղրելով ասաց Լուիզան:

— Լսիր, Լուիզա... Ես վաղուց ցանկանում էի քեզ հետ խօսել, բայց տեսնում եմ, որ դու բոլորովին փոխուել ես իմ վերաբերմամբ, մինչդեռ ես ձեզնից սէր և տրփանք էի սպասում: Չը գիտեմ թնչ պատճառով քո յարաբերութիւնը ընդհատուած է ինձնից և օրէցօր սառնութեամբ ես վերաբերւում, ասա ինձ, թնչ է նշանակում այդ:

— Ես խնդրեցի ձեզ, Կասսիլ, որ դուր այդպիսի խօսակցութեան առիթ չտաք երբէք, ասաց Լուիզան:

— Ես, որպէս փեսացու, կարծեմ իրա-

ւունք ունեմ ձեզնից բացատրութիւն պահանջելու, Լուիզա:—Ձեր հայրը վաղուց արդէն համաձայնութեան խօսք է տուել մեր ամուսնութեան համար, շարունակեց Կասսիը:

—Հայրս չէ կարող հրամայել, որ ես ամուսնանամ նրա հետ, որին ես... և Լուիզան չկարողացաւ շարունակել:

—Դու ուզում էիր ասել, թէ ինձ չեմ սիրում:

—Այո՛, քեզ չեմ սիրում, խրոխտաբար և վճռական եղանակով պատասխանեց Լուիզան:

Կասսիի զէմքը այլայլուեց:

—Միթէ այն ձիաւորը, որ անապատում ճանապարհ ցոյց տուեց, խոչնդոտ հանդիսացաւ, ռիսկալուծեամբ ասաց Կասսիը:

—Մեզ վայել չէ նրա վրայ այդպէս խօսել, Կասսի, նա մեր կեանքի փրկիչն է, անազնուծիւն է նրան խոչնդոտ համարել, տաքացած ասաց Լուիզան:

—Դու նրա ջերմ պաշտպանն ես, յանդիմանեց Կասսիը:

Սակայն Լուիզան ուշադրութիւն չդարձրեց նրա վրայ, վերկտցաւ տեղից և անբաւականութեամբ հեռացաւ միւս կողմը:

—Այո՛, Լուիզան սիրում է նրան, յու-

զուած մտածում էր Կասսիը. դառն նախանձը սկսեց տանջել նրան, երգուեց անպատճառ տապալել իւր ախոյեանին:

ԳԼ Ը.

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անցել էր մի քանի օր և Լուիզան արդէն իւր փափագելի ձիուն տէր էր դարձել: Ագարակատէրը լսեց, որ Մօրիսը ձին բերել է: Այս լուրը նրան խորին հրճուանք պատճառեց: Ագարակատէրը անկեղծ շնորհակալութեամբ բաւականին խոշոր գումար առաջարկեց Մօրիսին, բայց սա դրականապէս հրաժարուեց:

Լուիզան տակաւին չէր կարողացել սքանչանալ Միլենայով և նրա գովելի յատկութիւնով զուարճանալ: Լուիզան, որպէս հմուտ ձի հեծնող, այսպիսի անուն էր տուել իւր նոր ձիուն: Նա քաջութեամբ և աներկիւղ նրստեց նոր՝ համարեա վայրենի ու անզուսպ ձիու վրայ և շեշտակի արշաւեց դէպի շրջակա՝ անապատը, որի լայնածաւալ տարածութիւնը միջոց տուեց երիտասարդուհի ձիաւորին՝ իւր ձին սլաքի պէս սուրեցնելու, որը նրա միակ զուարճութիւնն էր: Իսկ հիմա նրա սիրտը բերկրանքով և զուարճութեամբ աւելի պարա-

ըուեց, որովհետեւ նա օգտւում արարածի պէս, ձիւ վրայ նստած, առաջ էր սլանում: Այս ձին ձեռք էր բերել հեշտութեամբ նրա համար այն անձը, որին նա ամեն բանից շատ էր սիրում աշխարհում: Անձնատուր լինելով իւր սիրելի անհատին տածելի խոկումներին, նա սլանում էր այնտեղ, ուր տեսնում էր, առանց նպատակակէտի: Նրա բորբոքուած ձին իւր համար սահման չէր ճանաչում:

Բայց ահա, նրա հետեւում յանկարծ լուեց ձիւ ոտքի տրոփիւն. Լուիզան կարծես ակամայ յետ նայեց, որովհետեւ նրան մի զօրութիւն քաշում էր դէպի իրեն. նա տեսաւ, որ իւր փարելի էակը արագապէս դէպի ինքն է գալիս, ակամայ նա սոսկաց:

— Կարծեմ երկար ժամանակ է, որ դուք դուրս էք եկել այս անապատում զբօսելու, հարցրեց Մօրիսը հասնելով Լուիզային և սրա վրայ կենդրոնացնելով իւր հայացքը:

— Ո՛հ, ես նոր դուրս եկայ, պատասխանեց Լուիզան:

— Ես տեսայ, երբոր դուք ձին նստած ձեր բնակարանից դուրս եկաք, ասաց Մօրիսը:

— Հապա դուք քնչալէս տեսաք ինձ, ո՞ր էիք, զարմացած հարցրեց Լուիզան:

— Ես հաւաստի գիտէի, որ դուք, որպէս

ձի հեծնելու սիրահար, անշուշտ կը գնայիք մի փոքր զբօսնելու ձիով, կը ցանկանայիք փորձելու ձեր նոր ձին և վախենալով թէ մի գուցէ որ և է վտանգի մէջ ձգէ ձեզ այս անգուսպ ձին, հետամուտ եղայ ձեր ընթացքին: Դուք հէնց որ դուրս եկաք ձեր տնից, ես իսկոյն հետեւեցի ձեզ, սակայն երբոր գնացի վերցնելու, դուք արդէն աչքիցս անյայտացել էիք: Ես ստիպուած եղայ երկար ճանապարհ կտրել, մինչև որ կարողացայ ձեզ գտնել, ասաց Մօրիսը:

Լուիզան այս խօսակցութեան վրայ սակաւ մի յուզուեց և յետոյ քիչ ամօքելով՝ ըսկսեց խօսել:

— Ասացէք խնդրեմ, ինչո՞ւ համար էիք աշխատում անպատճառ հետեւիցս հասնել:

— Ես արդէն ասացի ձեզ, որ վախենում էի, թէ մի գուցէ ձին վայր գլորէ ձեզ թամբից:

— Հետեւապէս դուք ցանկութիւն ունէ՞ք ինձ երկրորդ անգամ մահուանից ազատելու: Օ՛հ, դուք որքան բարի մարդ էք, Մօրիս, համարեա բարձր ձայնով ասաց Լուիզան:

— Հոգեակս, ես այս դէպքում ոչ մի բարութիւն չեմ տեսնում, ես միայն կատարում եմ այն, ինչ որ անհրաժեշտ է անելու ամեն մի իսկական և օրինաւոր մարդ:

— Դուք չափազանց համեստ անձնաւորութիւն էք, Մօրիս, բայց այսուամենայնիւ թոյլ տուեցէք ձեզ յայտնելու իմ խորին շնորհակալութիւնը ձեր դէպի մեզ ունեցած նուիրական ցանկութեան համար և իւր սիրունիկ ձեռքը մեկնեց դէպի նա:

Մօրիսը հիացմամբ և բերկրանքով բռնեց նրա քնքոյշ ձեռքը, տարաւ դէպի իւր շրթունքները և խանդակաթ համբոյրներ դրօշմեց:

Այս ժամանակ հեռուում մի քանի վայրենի ձիեր երևեցան. ձիերը ուղիղ դէպի նըրանց էին գալիս:

— Մեզ վտանգ է սպառնում, ասաց Մօրիսը:

— Ի՞նչ վտանգ:

— Սարսափելի և անխուսափելի:

— Շո՛ւտ ասացէք:

— Այդ վայրենի ձիերը շեշտակի դէպի մեզ են գալիս:

— Միթէ վտանգաւոր է այդ:

— Ի հարկէ:

— Ինչո՞ւ, չեմ հասկանում ես, բացատրեցէք ինձ մանրամասնաբար:

— Անշուշտ նրանք կը յարձակուեն մեր ձիերի վրայ, որ ապիկար կը լինեն նրանց դի-

մադրել. սրանց մէջ մի մաքառումն կը սկսուի, որի հետևանքից մէկ էլ այն կը լինի, որ ձեր ձին վայր կը գլորէ ձեզ թամբից..... ահա մի նոր աղէտ ձեզ համար:

— Օ՛հ, դուք դրա համար էք մտածում, միամիտ եղէք. ես թամբի վրայ կարող եմ ամուր մնալ:

— Այդ մի ասէք դուք, որովհետեւ դեռ չ'գիտէք թէ ի՞նչ է նշանակում վայրենի ձիերի յարձակումը, ասաց Մօրիսը:

Լուիզայի մոլեգնացած ձին արդէն զգուժ էր վայրենի ձիերի մօտենալը, նա սկսեց սարսափելի փոնգալ, Լուիզան ճիգ թափեց զըսպել նրա կատաղութիւնը, սակայն այս փորձը անյաջող եղաւ, կատաղի ձին մէկուսի նետուեց և շեշտակի արագութեամբ առաջ սուրաց նետի պէս: Լուիզան բոլորովին անջատուեց Մօրիսից ահագին անջրպետով:

Մօրիսը նախատեսնում էր Լուիզային սպառնացող վտանգը: Նա մի առանձին տագնապի ազդեցութեան ներքոյ իւր ձիուն խթան տալով ընկաւ նրա հետևից: Մօրիսը հասաւ այն վայրը ուր ընկած էր Լուիզան և սարսափելի սոսկաց, տեսնելով Լուիզային ձիութամբից դետինը գլորուած. նա գիտակցութիւնից դուրս էր:

Մօրիսը հապճեպով վայր իջաւ ձիու թամբից, խոնարհուեց անգգայ օրիորդի վրայ և բարձրացնելով նրա ձեռքը սրտատրոփ դիտում էր նրա զարկերակը, որպէս զի համոզուի, թէ նա կենդանի է։ Մօրիսը մի կերպ անցկացրեց մի քանի տափանելի ըրպէներ։ Նա ոչ մի հնար չունէր իւր փարելի էակին գիտակցութեան մէջ բերել, մնացել էր միայն մի ելք, թողնել ճակատագրի կամքին և սպասել, որ ուշագնացութիւնը ինքն իրեն անցնէ։

Վերջապէս ահա, Լուիզան ծանր շունչ քաշեց և աչքերը կիսաբանալով սկսեց նայել դէպի այն կողմը, ուր ինքը տապալուել էր։

— Զանդարտուեցէք, ի սէր Աստուծոյ, հանդարտուեցէք, ասացէք, գիտակցում էք ձեզ, ասում էր Մօրիսը խոնարհուելով նրա վրայ։

— Ես այժմ ինձ լաւ եմ զգում, բայց ո՞ւր է ձիս, կամացուկ ձայնով ասաց Լուիզան։

— Նա կը գտնուի, կարող էք բոլորովին միամիտ մնալ, միայն դուք աշխատեցէք չ'ուզուել, որ վնասակար ազդեցութիւն կարող է ունենալ տկարութեանդ վրայ, սփոփում էր Մօրիսը։

Լուիզան, ինչպէս երևում էր, ուզում էր կամաց-կամաց վեր բարձրանալ, սակայն նրա

տկարութեան թուլութիւնը արգելք էր լինում այդ բանին։ Մօրիսը ընդգրկեց նրան։ Լուիզան իւր տատանուող գլուխը յենեց նրա ուսին։

Մօրիսը ամուր ընդգրկեց օրիորդի իրանը, որի ձեռքերը ջղաձգութեամբ սեղմուած էին։

— Ո՛հ, ինչպէս պատահեց, որ ես այս անսպասելի արկածից վախեցայ և չկարողացայ թամբի վրայ մնալ, սկսեց խօսել Լուիզան մի քիչ ուղղուելով։

— Անկարելի էր, որ դուք թամբի վրայ կարողանայիք մնալ, ձեր ձին մի այնպիսի ուստիւն գործեց, որ դուք չէիք կարող վայր գլորուելուց ազատ մնալ։

— Ո՛հ, ինչ կը լինէր իմ ճարը, եթէ դուք այստեղ չգտնուէիք, մի ինչ որ ահ ու դողով ասաց Լուիզան, նետելով Մօրիսին մի գուրգուրալի և շնորհակալութեան զգացմունքով լի հայեացք։

— Լուիզա, ձեզ անմատչելի է ըմբռնել այն զգացմունքը, որի ազդեցութեան տակ այս ըրպէին տրոփում է սիրտս, միևնոյն ժամանակ խոստովանուելով, որ իմ ձեր վրայ գործ դրած ջանքը այնքան էլ մեծ չէ, ասաց Մօրիսը։

— Եւ դուք ձեր ծառայութիւնը փոքր էք համարում, զարմացած ասաց Լուիզան։

— Ի հարկէ, ի հարկէ Լուիզա, եթէ կեանքս անգամ նուիրէի ձեր կեանքի փրկութեան, այնուամենայնիւ, ես ինձ զօհ չէի համարիլ: Կեանքդ զօհես վեհանձնաբար նրա համար, որին սի... Մօրիսը յանկարծ կանգ առաւ, կարծէք վախեցաւ այն բանից, որին փափագում էր: Նրա դէմքը այրում էր, իսկ հայեացքը այնպիսի մի աննկարագրելի նուիրական սէր էր արտայայտում, որը Լուիզայի հոգին թափանցելով լուսաւորում էր: Լուիզան այնպիսի սփոփանք էր զգում, որ նմանը ամբողջ կեանքում չէր տեսել:

— Լուիզա, թոյլ տուեցէք մի խօսք ասելու ձեզ, որ այսքան ժամանակ բորբոքում է սրտումս և ուզում է կրճատախտակս ճշգրեւ դուրս գալու համար, խանդաղատանքով ասաց Լուիզան:

— Ասացէք,

— Ասելուց յետոյ դուք ինձ չէք անիծիլ:

— Անիծել: Մօրիս, միթէ ուզում էք դուք ինձ վիրաւորել այդպիսի զարհուրելի խօսքերով, ասաց Լուիզան, վաղօրոք իմանալով թէ ի՞նչ պէտք է ասէ Մօրիսը:

— Օ՛, Աստուած իմ, ազատիր ինձ այս նեղ վիճակից, միթէ ես կարող եմ վիրաւորել

այն էակին, որի անձնաւորութիւնը կեանքիցս թանկ է. Լուիզա, սրտակից Լուիզա, ես քեզ սիրում եմ ամբողջ հոգով և մարմնով, սիրում եմ այնպէս, որպէս ո՛չ ոք չի սիրել ոչ մի ժամանակ, ոգևորուած խօսեց Մօրիսը, օրիորդի դիմացը ծունկ չոքելով:

— Ի՞նչ, ի՞նչ բան եմ լսում, նուաղած ձայնով ասաց Լուիզան, երեսը ձեռքերով ծածկելով:

— Օ՛, Լուիզա, իմ դէպի քեզ տածելի սէրը մի ժխտիր, ես մեծ բաղդաւորութիւն պատճառող կարող եմ լինել, ես քո ստրուկը կը դառնամ, թող ես քո ստորագրեալը լինեմ բոլորովին, միայն թէ ինձ մի հեռացնիլ քեզնից, ինձ համար առանց քեզ կեանք չկայ:

— Մօրիս, ես ևս քեզ ջերմագին սիրում եմ, մեր առաջին հանդիպած ժամանակից սիրտը քո սեպհականութիւնն է դարձել, պատասխանեց Լուիզան և ամօթխածելով իւր նրան ասած խօսքերից, չքնաղագեղ կարմրած երեսը ծածկեց նրա ուսի հետևում:

Մօրիսը ամուր բռնեց Լուիզայի գեղեցիկատիպ իրանը, նրա հրացայտ շրթունքները կպել էին գեղեցկուհու նրբակաղմ այտերին:

ԳԼ. Թ.

Վ Ճ Ռ Ա Կ Ա Ն Հ Ր Ա Ժ Ա Ր Ո Ւ Մ

Լուիզայի մէջ նկատուում էր սարսափելի փոփոխութիւն, նրա գեղահրաշ փոքրիկ երեսից փարատուել էր առաջուայ այն հիւծիչ թախիծը, որ մինչև այժմ էլ նրա վրայ զրոշմուած էր: Նա դարձել էր կրկին նախկին աշխույժ և զուարթերես Լուիզան: Սրա այս փալլուն տրամագրութիւնը սակաւ ուրախութիւն չէր պատճառում իւր հօրը և Կասսիյին զարմացնում, որը այս երևույթը բացատրում էր յօգուտ իւր նպատակին:

— Լուիզան արդէն մոռացել է այն անպիտանին, ձի հեծնելը նրան գրաւել է, որին այնքան մեծ փափագ է զգում: Հարկաւոր է օգտուել այս յարմար ժամանակից և լրջապէս պատշաճաւոր գործերին ձեռնամուխ լինել: Այսպէս էր մտածում Կասսիյը մի գեղեցիկ երեկոյ պատահելով Լուիզային, որ անապատից էր վերադառնում, ուր նա մի քանի ժամ շարունակ ձիարշաւ էր կատարում: Նա վերադառնում էր ուրախ և անհոգ, քաղցր ժրպիտը բարակ շրթունքներին խաղացնելով:

Այն, այս երեկոյ նա մի առանձին հոգեպարար և ցնծաւետ տրամագրութեան մէջ

էր գտնուում: Նա իւր սովորական տեսակցութիւնն ունէր այն գեղեցկութեան հերոսի հետ, որին այնպէս ջերմ և անկեղծաբար սիրում էր: Այս երեկոյ նա Մօրիսի հետ պայմանաւորուել էր, որ անհրաժեշտ է իւր հայրենի տնից փախչել և զաղտնի պսակուել, որովհետև հայրը բոլորովին համաձայն չէր նրանց պրսակին:

Լուիզան այնպիսի մի նշանաւոր ընտանիքի զաւակ էր, շատ կալուածների տէր, իսկ Մօրիսը... Նա աղքատ էր, աննշան տոհմից և ընտանիքից, թափառական կեանք վարող մի անձնաւորութիւն: Հապա մթթէ նրա հայրը սրանց ամուսնութեանը համաձայն կը լինէր, ուստի փախուստ տալը անհրաժեշտ էր:

— Դու չափազանց շատ ես զբօսնում ձիով, Լուիզա, այդ կարող է քեզ յոգնեցնել, նկատեց Կասսիյը, երբոր Լուիզան տուն վերադարձաւ:

— Ընդհակառակը, զբօսանքը ինձ աւելի է ամրացնում և ոյժերս կազդուրում, բաւականին փաղաքշանքով ասաց Լուիզան:

— Լուիզան բոլորովին փոխուել է. նա արդէն ինձ հետ մտերիմ և փարելի յարաբերութիւնների մէջ է մտել, ինչպէս երևում է, նա ավստոսում է ինձ այժմ, կըզնամ հօրեղ-

բօրս մօտ և ամեն բանի վերջ կը դնեմ, մտածում էր Կասսիը: Լուսիզան երբ նրա աչքից հեռացաւ, Կասսիը մտաւ հօրեղբօր սենեակը:

— Ի՞նչ է պատահել քեզ, Կասսի, երեւում է, որ դու մի բանից յուզուել ես, երեսըդ շատ է գունաթափուել, ասաց տգարակատէրը իւր ազգականին, երբ վերջինս ներս մտաւ նրա սենեակը:

— Կարող է պատահել, հօրեղբայր, ես եկել եմ քեզ հետ մի շատ կարևոր գործի մասին խօսելու, որ մեզ երկուսիս է վերաբերում, ասաց Կասսիը:

— Ասա՛, թէ՛ նոր բան կայ:

— Ես շատ եմ փափագում, որ մեր ամուսնութիւնը Լուսիզայի հետ որքան կարելի է շուտ լինի, խօսեց Կասսիը:

— Սիրելիս, այդ բանը Լուսիզայից է կախուած, դրա մասին նա թէ՛ է ասում:

— Ես շատ կը խնդրէի ձեզանից, որ Լուսիզային կանչէիք այստեղ հէնց այժմ և առաջարկէիք այս հարցը:

— Շատ լաւ:

Մի քանի րոպէից յետոյ Լուսիզան մտաւ հօր սենեակը, նա այս երեկոյ մի ջնաշխարհիկ գեղեցկութիւն էր ստացել:

— Որդեակ իմ Լուսիզա, ցանկանում եմ

քեզ հետ մի քիչ խօսել մի գործի մասին, որ շատ վաղուց սկսուած է, սակայն զանազան հանգամանքների շնորհիւ մինչև այժմ վերջացրած չէ, ասաց ծերուկը փափայելով իւր աղջկան:

— Ի՞նչ կայ, հայրիկ, ասա տեսնենք:

— Ես և Կասսիը ուզում ենք, որ քո ամուսնութիւնը շուտ կատարուի, կարծէք երկմտօրէն խօսեց ծերուկը:

— Ամուսնութիւն... Թէ՛ ամուսնութիւն:

— Ի հարկէ քոնը, հոգեակոս: Դու գիտես, որ Կասսիը քեզ շատ է սիրում, շատ...

— Այդ ամուսնութիւնը երբէք իրականանալ չի կարող, հայր, խոթողած դէմքով պատասխանեց Լուսիզան:

Այս խօսքերի վրայ Կասսիի երեսը գունատուեցաւ և մեռելային կերպարանք ստացաւ:

— Լսիր, Լուսիզա, դու գիտես, որ այդ իմ անկեղծ ցանկութիւնն է: Ինձ համար շատ ուրախալի երևոյթ է տեսնել քեզ Կասսիի լրծակիցը դարձած: Ես երբէք չէի կարծում, որ դու քո հօր խնդիրը կարող էիր մերժել և խորին վիշտ պատճառել ծերուկիս:

— Հայր, թանկագին հայր, եթէ քո հայրական սրտում մի ջնջին սիրոյ կայծ կայ դէպի ինձ, ապա դու այլ ևս այդպիսի տհաճ բանի մասին խօսք չես կարող բանալ ինձ

հետ: Դարձեալ կրկնում եմ, հայր, որ այդ հարսանիքը ոչ մի ժամանակ չի կարող իրականանալ, հակառակ դէպքում, դու ինձ աւելի շուտ գերեզմանի մէջ կը տեսնես, քան թէ Կասսիլի հետ պսակուած, ասաց Լուիզան և շտապով դուրս գնաց սենեակից:

Լուիզայի հետեից Կասսիլը մի այնպիսի հայեացք նետեց, որ հազար նզովք էր արտայայտում. նա զարհուրելի էր դարձել այդ դառն րոպէում:

— Արդեօք ի՞նչ կարող եմ անել այժմ ես, մի արտաքոյ կարգի տխրութեամբ ասաց ծերուկը:

— Օ՛, ես գիտեմ, ես գիտեմ նրա հրաժարուելու պատճառը, մոլեգնաբար ասաց Կասսիլը:

— Միթէ մի առանձին պատճառ կայ: Ես կարծում եմ, որ այստեղ միակ պատճառը այն է, որ Լուիզան, օժտուած լինելով կամակոր բնաւորութեամբ, չէ ուզում ամուսնանալ նրա հետ, որին ես եմ մատնացոյց անում, բայց որ նրա սիրտը ամեն բանից զերծ է, այդ ես համոզուած եմ, ասաց ծերուկը:

— Իսկ ես ձեզ կը հաւատացնեմ, որ քո այդ համոզմունքը սխալ է, սուր կերպով ասաց Կասսիլը:

— Ո՛չ... բայց ո՞վ է նա, որի վրայ սիրահարուած է:

— Այն ձիաւորը, որ մեզ պատահեց ճանապարհորդութեան ժամանակ, բարկացած ասաց Կասսիլը:

— Հա՛, հա՛, հա՛, շատ յիմար բան ես մըտածել:

Բայց Կասսիլը այլ ևս նրա սենեակումը չէր, նա խելագարի պէս նետուեց իւր սենեակը, և ուժասպառ ընկաւ պատահած առաջին աթոռի վրայ և՛ յուսահատութեամբ գոչեց. «Ես նրան յաւիտեան կորցրի, սակայն վրէժ-խնդրութիւնը, սարսափելի վրէժխնդրութիւնը կը փոխարինէ իմ սրտում նրա սիրոյ տեղ»:

ԳԼ. Ժ.

ԵՂԵՌՆԱԹԻԻՐ ՆՊԱՏԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

Ագարակատիրոջ բնակավայրից մի քանի մղոն հեռաւորութեան վրայ հոսում էր մի փոքրիկ, բայց սարսափելի խորութիւն ունեցող գետ, որի վրայ ձգուած էր մի հինաւորաց կամուրջ: Այս կամուրջի շուրջը տարածուած էին նշանաւոր և մօտակայ բնակիչների վրայ ահռելի տպաւորութիւն թողնող վայրեր, այնպէս որ շատերը չէին վստահանում գիշերները այդ կամուրջի վրայով միայնակ անց-

նել գէպի միւս ափը, ասելով, թէ այդտեղ ապրող սատանաները անպատճառ կը բռնեն և կը տանեն իրանց կացարանը նրան, ով գիշերուայ կիսում կը համարձակուի այդ կամուրջով անցնել:

Պահապանները այս սոսկալի կամուրջի մասին պատմում էին հետեւեալ աւանդութիւնը, որ իբր թէ մի անյայտ ժամանակ, շատ դարեր առաջ, երբ որ ոչ թէ այժմեան բնակիչները, այլ և սրանց պապերը գոյութիւն անգամ չունէին, այդ կամուրջից գետը նետուեց մի օրիորդ, որ հօրից նշովուած էր: Սատանան օրիորդին հրճուանքով ընդունեց իւր բնակարանը, որպէս մի դժուարագիւտ որս: Ահա այդ ժամանակից սկսած գիշերը այդ կամուրջով անցնելը անկարելի էր դարձել երթեւեկողների համար, որովհետեւ անբաղդ օրիորդի սարսափեցուցիչ գոչիւնը սատանայի տանջանքներից շարունակ լսելի էր լինում և սատանայի դժնալուր ծիծաղը ամենքի վրայ արհաւիրք էր թողնում, որը իւր ճանկերի մէջ ամուր բռնած էր թշուառ օրիորդին:

Լուիզան էլ այդ աւանդական պատմութեան մասին լսել էր, սակայն ի հարկէ, սարսափելի ծաղրելով դրա վրայ: Նա բոլորովին չէր հաւատում այդ զարդարուն առասպելին

և որպէս զի ապացուցանէ նրա առասպելութիւն լինելն ու ժողովրդի սնտրիպաշտութեան գաղափարը, նա մի քանի անգամ անձամբ ձիով գնաց այդ գետի կանաչագարդ ափը և անցաւ զարհուրելի կամուրջի վրայով. գնում էր այն ժամանակ, երբ որ գիւղում բոլոր բնակիչները հանգիստ քուն էին վայելում: Վերջին ժամանակներում Լուիզայի համար այդ կամուրջը ամենասիրելի և ամենագուարճալի զբօսարան էր դարձել, որովհետեւ այդտեղից երևում էր այն փոքրիկ տնակը, որի մէջ Մօրիսը ապրում էր: Մօրիսը նստում էր իւր անշուք խրճի պատուհանում և անհամբեր սպասում Լուիզայի որոշած տեսուցութեան, աչքերը յառելով գէպի իւր պաշտելի էակի գալու ճանապարհը: Մօրիսը ամեն ժամանակ Լուիզային մօտենալիս՝ առաջն էր դուրս գալիս:

Կասսիլը վրէժխնդրութեամբ տոգորուած սկսեց ամեն տեղ գաղտնի հետամուտ լինել Լուիզային:

Մէկ անգամ, երբոր արեգակն արդէն սկսել էր թեքուել գէպի արևմուտք, Լուիզայի մօտ բերեցին մէկ ճեպլնթաց թամբած ձի, օրիորդը արագութեամբ բարձրացաւ, նըստեց թամբի վրայ և նետի պէս առաջ սուրաց:

Կասսիյը, որի ձին արդէն պատրաստ էր, ճեպով ընկաւ Լուիզայի հետեւից, բայց այնպէս, որ Լուիզան չ'կարողանար նկատել իւր հակառակորդին:

Լուիզան կամուրջն անցնելով, շուտով վայր իջաւ ձիուց, գրպանից հանեց սպիտակ դրօշակը և մի քանի անգամ նրանով հովհարեց իւր գլուխը, ապա կրկին գրպանը դնելով դրօշակը քալելով առաջ գնաց:

Անցաւ մի քանի րոպէ և ահա յանկարծ նրա դիմաց կանգնած էր Մօրիսը: Լուիզան այժմ Մօրիսի հետ էր: Այս երկու սիրահարները ընդգրկուելը և սրանց փոխադարձ համբոյնները դժուար է նկարագրել: Սրանց խնդալից դէմքերը ամբողջապէս աննկարագրելի սուրբ սէր և երջանկութիւն էին արտայայտում: Այս բոլոր երևոյթները դիտում էր Կասսիյը իւր սրտեւս աչքերով: Նա, որպէս մի կատաղած վազը, պատրաստ էր յարձակուելու իւր ախոյեանի վրայ, նրան պատառ-պատառ անելու նպատակով, սակայն աւաղ, չաինքը խոստովանւում էր իւր թուլութիւնը նրա նկատմամբ: Նախանձը և չարիքը խեղդում էին նրան: Կասսիյը բազմաթիւ նզովքներ էր կարողում Լուիզային, որը չ'կասկածելով նրա չար միտումները, միամտաբար վա-

յելում էր իւր սիրային բարեբաստիկ րոպէներ:

— Օ՛, սրտակից և թանկագին իմ Լուիզա, քո քաղցր ներկայութիւնը ինձ համար անհրաժեշտ է դարձել, որպէս օդը, առանց քեզ ես ոչ մի րոպէ չեմ կարողանում ժամանակ անցկացնել, ես սարսափելի տանջւում ու մաշւում եմ քո բացակայութեան ժամանակ: Խնդրեմ ասա՛, երբ պէտք է միանայ մեր սրբտերը ամուսնական սուրբ կապով ընդ միշտ, հրճուանքով խօսում էր Մօրիսը կրճքին սեղմելով իւր փոքրիկ չքնաղ գեղեցկուհուն:

— Այո՛, որքան շուտ, այնքան լաւ, այդ պէտք է այդպէս լինի, այլապէս մենք կը կորչենք, ասաց օրիորդը:

— Ի՞նչ է նշանակում այդ, քո խօսքերը վախեցնում են ինձ, Լուիզա:

— Կարծեմ, սկսել են ինձ հետամուտ լինել, հայրս կասկածում է, որ իմ ձիով ճանապարհորդելն որոշ նպատակ ունի, ասաց Լուիզան:

— Ուրեմն, թնչ պէտք է անել:

— Հարկաւոր է շուտ փախչել:

— Այո՛, այդ անհրաժեշտ է, ուրեմն և օր նշանակիր, Լուիզա:

— Երեք օր սպասենք, այնուհետեւ մեզ ոչ ոք չի կարող անջատել, վճռեց Լուիզան:

— Ուրեմն, դու երեք օրուանից յետոյ
այստեղ կը լինես և մենք միասին կը փախ-
չենք. մենք յաւիտեան կը միանանք, բերկրան-
քով գոչեց Սօրիսբ:

— Այո՛, յաւիտեան կը միանանք, թան-
կագինս իմ:

Նորից միմեանց մատակարարեցին ջերմ
համբույրներ:

— Մնաս բարեալ, թանկագին մտերիմս
իմ, ես պէտք է գնամ: Այս երեք օր քեզ այլ
ևս չեմ տեսնիր: Ես ուզում եմ շուտ գնալ
տուն, որպէս զի մեր տնեցիներին տեղիք չտամ
իմ վրայ բէւր կարծիքներ կազմելու: Երեք
օրուանից յետոյ՝ ուղիղ կէս գիշերին, երբոր
մեր տանը բոլորը հանգիստ քնած կը լինեն,
ես ձի կը հեծնեմ և կը փութամ քո մօտ,
ի հարկէ, մեր տնից գաղտնի վերցնելով իմ
բոլոր թանկագին իրերը, ինչպէս զարդարան-
քըս ու թանկագին քարերս, որոնք մեզ շատ
պէտք կը գան:

Լուիզան ցատկեց ձիու թամբը և ծած-
կուեց Կասսիի տեսութիւնից:

— Հա՛, հա՛, հա՛, արձագանք տուեց Կաս-
սիի չարախնդաց և հեգնական ծիծաղը Լուի-
զայի հետեից:— Դու կարծում ես, որ ես կը
թողնեմ քեզ ամուսնանալ այդ անպիտանի

հետ: Ո՛չ, Լուիզա, ո՛չ, դու տակաւին չ'գիտես
քնչ բան է նախանձը: Ես քեզ սիրում էի այն-
պէս, որպէս ոչ ոքին այսուհետև չեմ սիրելու,
սակայն այդ սէրը, այդ վառ զգացմունքն ին-
ձնից չքացաւ, այժմ սրտումս անշիջանելի
վրէժխնդրութիւնն է բնակութիւն հաստատել:
Ահա այս վրէժխնդրութիւնը քեզ համար պատ-
շաճաւոր վարձատրութիւն է պատրաստում,
անգնթ Լուիզա, կրած տառապանքներիս ա-
ղագով, որոնց ազդեցութեան տակ ներկայումս
ևս հեծում եմ: Նզովուած լինի, նզովուած
լինի այն չարագործը. ատամները կրճտացնե-
լով ասաց Կասսիյը և մըրկի մէջ ձիուն առաջ
սլացրեց, ինքն էլ չիմանալով թէ ո՛ր, բայց
իմաստուն ձին շուտով իր բնակարանը հասցրեց:

Կասսիյը սարսափելի տանջոււմ էր:

ԳԼ ԺԱ.

Ս Կ Ի Զ Բ Ն Ա Ր Ա Ն Ի

Կասսիյի դրութիւնը անտանելի էր: Ամ-
բողջ գիշերը չ'կարողացաւ քնել, որի պատ-
ճառով և նեարդերը թուլացել էին: Ամբողջ
գիշեր նա ընկղմուած էր դառն խոկումների
մէջ. նրա երեսը գունաթափուել էին, աչքե-
րըն արիւնով լցուել, սոսկալի վիճակի մէջ ա-
լեկոծոււմ էր:

— Ի՞նչ է պատահել քեզ, Կասսիյ, հարցրեց ներս մտնող Հենրիկոսը:

— Է՛հ, Հենրիկոս, դու էլ ես հարցնում, միթէ դու չես կարողանում հասկանալ իմ տրամադրութեան պատճառը, պատասխանեց Կասսիյը:

— Չճմարիտ, չեմ հասկանում:

— Ես մերժուած եմ, ինձ հետ այնպէս են խաղում, որպէս մի խաղալիքի հետ, լքուած եմ ես ինչպէս մի անպիտան իր, բորբոքուած ասաց Կասսիյը:

— Ես բոլորովին ոչինչ չեմ հասկանում քո ասածից, Կասսիյ, ասաց Հենրիկոսը հայեացքը կենդրոնացնելով Կասսիյի յուզուած դէմքի վրայ, որ կատաղութիւնից հետզհետէ մռայլում էր:

— Միթէ հայրդ ոչինչ չի ասել քեզ, հարցրեց Կասսիյը:

— Ո՛չ, ոչինչ չէ ասել:

— Երէկ Լուիզան վճռականապէս յայտնեց, որ չէ ուզում կինս լինել, զայրացած խօսեց Կասսիյը:

— Լա՛ւ, դորանից թնչ: Մի քիչ մտածիր, Կասսիյ, միթէ նա յանցաւոր է, երբ չէ սիրում քեզ: Ըստ իմ կարծեաց, նա շատ յարգանքով է վերաբերում, նա ցանկութիւն չունի

ոչ քեզ և ոչ իրան՝ դժբաղդացնել, սառնասրտութեամբ ասաց Հենրիկոսը:

— Սակայն, դու գիտե՞ս նրա հրաժարուելու պատճառը, ծաղրելով ասաց Կասսիյը:

— Ես հէնց նոր ասացի պատճառը, որ նա քեզ չի սիրում:

— Իսկ ուրիշին սիրո՞ւմ է:

— Այդ ես չ'գիտեմ:

— Բայց ես գիտեմ:

— Հապա ո՞ւմն է սիրում, ասա խնդրեմ, այդ ինձ շատ հետաքրքիր է:

— Այն անպիտան թափառականի՛ն, այն աղքատի՛ն.... Նա Մօրիսին է սիրում:

— Բաւական է, որ այդպիսի լիմար-լիմար բաներ խօսես, ինչպէս եղաւ որ դու գլխումդ կարողացար մի այդպիսի միտք ծնեցնել, խնդալով ասաց Հենրիկոսը:

— Ես քեզ հաւատացնում եմ, Հենրիկոս, որ այդ ճճմարիտ իրողութիւն է:

— Ինչո՞վ կարող ես ապացուցանել այդ:

— Նորանով, որ ես անձամբ ականատես եղայ նրանց տեսակցութեան սատանաների կամուրջի մօտ, ասաց Կասսիյը:

— Դու չե՞ս խաբում ինձ, Կասսիյ, հարցրեց Հենրիկոսը գունատուելով:

— Չճմարիտն եմ ասում քեզ, պատարստ

եմ մինչև անգամ ինձ համար ամենաթանկագին բանով երգուել:

Հենրիկոսը մտածութեան մէջ ընկաւ:

— Մթթէ դու դէպի այդ գործը անտարբեր կը գտնուես, մթթէ դու, որպէս եղբայր, նրա գլուխը չես թռցնիլ, հարցրեց Կասսիը:

— Ես նրան իմ սեպհական ձեռքերովս կը խեղդեմ, իսկ Լուիզային կը խնայեմ, եթէ մեզ հետ լինի նա, ասաց Հենրիկոսը:

— Ուստի ես յոյս ունենամ, որ դու որպէս բարեկամս և պաշտպանս վրէժխնդիր կը լինես այդ չարագործից:

— Այո՛, այո՛, ես վրէժխնդիր կը լինեմ, ահա՛ այս ձեռքովս:

Կէս գիշերից բաւական անց էր, երբոր սրանք բաժանուեցին և տխուր մտքերը սրանց գլխում բուռն էին զրել:

ԳԼ. ԺԲ.

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՔԲՈ.Ջ ՀԵՏ

Այս տեղեկութիւնը ստանալուց յետոյ, Հենրիկոսը կարևոր համարեց սոյն գործի մասին քրոջ հետ խօսել: Նա այնպէս էր սիրում Լուիզային և նրա ամեն մի գաղտնիքն այնպէս էր յայտնի իրեն, որ բոլորովին չէր կարող ենթադրել, թէ Լուիզան իւր սիրելի քոյ-

րը, յարաբերութիւն կունենայ մի ինչ որ անյայտ մարդու հետ: Լուիզան եղբօր հետ միշտ բաց սրտով էր խօսում, նա իւր սրտի գաղտնիքներից ոչ մէկը չէր ծածկում նրան յայտնելուց, ուստի Հենրիկոսը բարուռք համարեց ուղղակի քրոջ հետ խօսել այդ մասին: Հենրիկոսը այս դիտաւորութեամբ մտաւ քրոջ առանձնասենեակը և նրան այնտեղ չգտնելով՝ հարցրեց խոհարարին և նրանից իմացաւ, որ գնացել է հարևան անտառում զբօսնելու:

Հենրիկոսը երկար չփնտռեց քրոջը. նա գիտէր անտառում նրա սիրելի տեղը, ուր նա նստած էր գիրքը ձեռքում:

— Ո՛հ, այդ դու ես, սիրելի Հենրիկոս, ասաց Լուիզան, դարձնելով նրա վրայ իւր չքնաղ աչքերը:

— Ես սենեակումդ էի, բայց չգտայ քեզ այնտեղ, ուստի եկայ այստեղ, ասաց Հենրիկոսը:

— Գործ ունէիր ինձ հետ:

— Ես ցանկանում էի, որ մենք միասին մի փոքրիկ ձիարշաւ էինք կատարել, արդէն երկար ժամանակ է, որ մենք միասին չենք զբօսնել:

— Այժմ ես չեմ կարող, գլուխս ցաւում է, իսկ եթէ երեկոյեան լաւ լինեմ, կերթանք միասին, ծանր կերպով ասաց Լուիզան:

Հենրիկոսը դալար խոտի վրայ նստեց քրոջ մօտ:

— Լուիզա, խօսք ես տալիս, որ հետո սրտաբաց խօսես, ասաց Հենրիկոսը:

— Կարծեմ, որ ես միշտ քեզ մօտ սրտաբաց եմ եղել, սիրելի Հենրիկոս. քո այդ հարցը ինձ բաւականին զարմացնում է, պատասխանեց Լուիզան:

— Խնդրեմ ասա, ինչո՞ւ համար ես հրաժարուել Կասսիյի կենակիցը լինելուց:

— Նրա համար, որ ես նրան չեմ սիրում:

— Հապա դու ո՞ւմ ես սիրում:

Այս հարցը շփոթեցրեց Լուիզային, բայց շուտով կարողացաւ նա իրեն ուղղել:

— Ոչ ոքի, կամացուկ պատասխանեց Լուիզան:

— Խաբո՞ւմ ես դու ինձ, Լուիզա:

— Ո՛չ, չեմ խաբում:

— Ուղիղն ասա:

Լուիզան այլ ևս չ'կարողացաւ իրան զրուպել. նա երկու ձեռքով բռնեց եղբոր պարանոցից և ամուր սեղմեց իւր սրտատրոփ կրծքին:

— Սիրելի Հենրիկոս, դու գիտես, որ ես իմ ամբողջ կեանքում ոչ մի գաղտնիք չեմ ծածկել քեզնից և այժմ էլ չեմ կարող ոչինչ ծածկել: Ես շատ եմ սիրում քեզ, այդ

դու լաւ գիտես, ուստի և ամեն բան կը յայտնեմ: Դու երիտասարդ ես, Հենրիկոս, դու իմ ամեն ասածներս լաւ կը հասկանաս, ասում էր Լուիզան:

— Ասա, քոյրիկ, ամեն բան բաց կերպով ասա ինձ, ինչ որ սրտումդ կայ:

— Սիրելի Հենրիկոս, ես սիրում եմ Մօրիսին, ասաց Լուիզան հայեացքը կենդրոնացնելով եղբոր վրայ: Կարծես նա ուզում էր եղբոր դէմքի արտայայտութիւնը կարդալ, թէ ի՞նչ կասէ այս սոսկալի խօսքերից յետոյ:

Հենրիկոսը տեղից վեր թռաւ, կարծես մի օձի խալթոց զգաց իւր կրծքում:

— Լուիզա, դու չ'պէտք է նրան սիրես, հաստատապէս ասաց Հենրիկոսը:

— Ո՛հ, սիրելի Հենրիկոս, ի՞նչ ես ասում, այդ անկարելի բան է. եթէ իմ ամուսնութիւնը անախորժ է քեզ, սպանիր անբաղդ քրոջդ, բայց մի նզովիր նրան, ոչ մի բանում խոչնդոտ մի հանդիսանար, մի կտրիր նրա ճանապարհը, որ տանում է դէպի երջանկութիւն: Առանց Մօրիսի ես ապրել չեմ կարող, միայն միակ մահը կարող է մեզ անջատել և ուրիշ ոչ մի բան: Դուրսէ դու ուրիշ միջոց որոնես Մօրիսին ոչնչացնելու և դորանով մեզ միմեանցից բաժանես, ո՛չ, ունայն փորձ

կը լինի, Հենրիկոս: Կարծեմ իմ բնաւորութիւնը քեզ լաւ յայտնի է, որ իմ կեանքում ոչ մի բանի առաջ չեմ կանգ առել... իմացիր, որ այդ մահը ինձ էլ գերեզման կիջեցնէ. բացի սրանից ես թշնամու կարող եմ մեծապէս վրէժխնդիր լինել, լինի դա հայր թէ եղբայր, ինձ համար անխտիր են, այսպէս բորբոքուած խօսում էր Լուիզան եղբոր հետ և նրա աչքերը փայլում էին տենդային ջերմութեամբ. նա գեղեցկացել էր:

Այս խօսակցութեանը Հենրիկոսը մասամբ համակրանք էր տաճում:

— Լսիր, քոյր, դու ինձ խօսք ես տալիս, որ մի քիչ ժամանակ տաս այդ բանի մասին լրջօրէն մտածելու:

— Ո՞րքան ժամանակ:

— Երկու շաբաթ:

— Համաձայն եմ, ասաց Լուիզան:

— Դու տեսակցութիւն ունես Մօրիսի հետ:

— Այո՛:

— Դու արդէն նրան ես պատկանում:

— Ո՛չ, երդւում եմ քեզ: Ո՛հ, ինչ ազնիւ անձնաւորութիւն է Մօրիսը, որքան սիրում է նա ինձ կաթողին:

Հենրիկոսը բաժանուեց քրոջից բոլորովին

այլ տրամադրութեան մէջ, քան էր Կասսիի սենեակից դուրս գալու ժամանակ:

ԳԼ ԺԳ.

ՉԱՐ ԴԻՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կասսիը Հենրիկոսի հետ խօսելուց յետոյ, մի քիչ հանդարտուեց. նա մեծ յոյս ունէր, որ իւր սարսափելի վրէժխնդրութիւնն ի կատար ածելու գործում Հենրիկոսին հաւատարիմ օգնական կուենայ Լուիզայի սրտակից էակին տապալելու համար: Նոյնպէս լիայոյս էր, որ Հենրիկոսը սաստիկ հետամուտ կը լինի Լուիզայի ամեն մի քայլին և այսպիսով անհնարաւոր կը դարձնէ նրա փախուտը: Կասսիը չէր իմանում, որ Հենրիկոսը իւր քրոջ հետ տեսակցութիւն էր ունեցել, բայց չափազանց զարմանում էր այն հանգամանքի վրայ, որ Հենրիկոսը քրոջ ծածուկ տեսակցութեանը խստապէս այլ ևս հետամուտ չէր լինում առաջուայ պէս, ուստի յոյսը կտրեց նրա՝ իրեն մատուցանելի հաւատարիմ օգնութիւնից, սկսեց աւելի մը տերիմ ու հաւատարիմ օգնականներ որոնել, որոնք օգնէին իրեն վրէժխնդիր լինելու գաղտնի Մօրիսից և Լուիզայից, որը խստութեամբ հերքեց նրա սէրը:

Նա ոչ մի ըստէ հոգու անդորրութիւն

չունէր, նրա գլխում վրէժխնդրութեան զանազան ծրագիրներ ալեկոծւում էին, սարսափելի մտքերը տանջում էին նրան. նա մտածում էր, որ Լուիզային մի կերպ բռնէ փախուստ տալու ժամանակ և բերէ հօր ձեռքը տայ, սակայն այս պարագան նրա համար շատ քիչ էր, ուստի նրա գլխում յղացաւ մի սոսկալի միտք, որը և իրականացրեց:

Ագարակատիրոջ բնակավայրից մի քանի մղոն հեռավորութեան վրայ կար մի ձուլանոց, ուր գնաց Կասսիլը:

— Ո՛հ, ի՞նչպէս եղաւ, որ մեր գործարանըն եկար պարոն Կասսիլ, հարցրեց բանուորներից մէկը:

— Տղայք, ես ձեզ հետ մի խորհրդաւոր գործ ունեմ, որի մասին այժմ ոչինչ չեմ կարող ասել, ուստի կը ցանկանայի, որ ձեզնից հինգ հոգի մի ժամից յետոյ գային ինձ մօտ այս մերձակայ թուփերը, ես այնտեղ սպասելիս կը լինեմ ձեզ, աւաց Կասսիլը:

— Պատուէրդ մի ժամից յետոյ կատարու... կը լինի, պարոն Կասսիլ: Կասսիլը դուրս ել, գործարանից և հասաւ թփերին. այստեղ նա թագ կացաւ թփերի մէջ:

— Ի՞նչ կը հրամայէք, պարոն Կասսիլ, հարցրին բանուորները հասնելով նշանակած

տեղը հէնց այն րոպէին, որ Կասսիլը որոշել էր:

— Դուք գիտէք, թէ որտեղ է գտնուում սատանաների կամուրջը, հարցրեց Կասսիլը:

— Ի՞նչպէս չ'գիտենք:

— Կարո՞ղ էք դուք ինձ մի ծառայութիւն անել, որի համար առատ վարձատրութիւն կը ստանաք ինձնից, հարցրեց անգութ Կասսիլը:

— Կարո՞ղ ենք, կարո՞ղ ենք, պարոն Կասսիլ, համարեա միաձայն պատասխանեցին բանուորները:

— Բայց ի՞նչ որ ձեզ հաղորդեմ, հարկաւոր է գաղտնիք պահել ձեր սրտի մէջ:

— Այո՛, կը պահենք:

— Ուրեմն, լսեցէք. պարոններ, եթէ դուք վարողանաք ի կատար ածել այս, ինչ որ ես ձեզ հիմա կը յայտնեմ, ապա դուք առատապէս վարձատրուած կը լինիք: Սակայն այս ևս իմացէք, որ եթէ յետոյ դաւաճան ցոյց տաք ձեզ կամ եթէ ձեզ յայտնած գաղտնիքներս ուրիշներին հաղորդէք, այն ժամանակ ձեզ կը սպասէ այն, ինչ որ դուք բոլորովին չէք էլ երևակայել. ձեզ այնպիսի մի պատուհաս կը պատահի, որ ձեր կեանքումը տեսած չ'լինէք. լաւ իմացէք, որ պարոն Կասսիլը կատակել չի սիրում:

— Հաւաստի եղիր այդ կողմից և յոյս ու-

նեցիր մեզ վրայ, պարոն Կասսիյ, մենք շատ լաւ գիտենք, որ մեր այս ծառայութիւնը զուր չի անցնիլ, ուստի այսպիսի ծանր գործերը, մենք մեծ ցանկութեամբ և հաւատարմութեամբ ենք գնում:

— Եթէ ես հրամայեմ, որ մի մարդու սպանէք, այն ժամանակ թնջ... հարցրեց Կասսիյը:

— Օ՛, այդպիսի մարդուն մենք այնպիսի ճարտարութեամբ խեղդամահ կանենք, որ մի փոքր ձայնն էլ չի հանիլ, ծիծաղելով ասաց բանուորներն ից մէկը:

— Լաւ, եթէ այդպէս է, ուրեմն լսեցէք: Հետեւեալ առաւօտը, շատ վաղ, համարեա մըթանը պէտք է գնաք սատանաների կամուրջը և այն մեծ նեցուկը, որի վրայ ամրացրած է կամուրջը, սղոցէք. սակայն այնպէս սղոցէք, որ կարողանայ քանդուել հէնց այն րոպէում, երբ որ նրա վրայով որ և է մարդ անցնէ, մի խօսքով, չկարողանայ երկու ձիու ոտներն ճնշմանը դիմանալու, կարող էք ճշտութեամբ այդ գործն ի կատար ածել:

— Ի հարկէ, ի հարկէ, պարոն Կասսիյ:

— Ահա ստացէք, այս ձեզ կանխավճառը, քաջութիւն ձեռք բերելու համար մի քանի բաժակ օղի խմեցէք, ասաց Կասսիյը մի բուռ ոսկի տալով բանուորներին: Բանուորները ա-

ռատ կանխավճառը ստանալով, գլուխ տուեցին ու հեռացան:

— Այո՛, Լուիզա, Կասսիյը կատակ անել չի սիրում: Դու ինձ մոռացար, դու ինձ արհամարհեցիր մի գծուծ սրիկայի համար... դու ի դերև հանեցիր իմ երջանկութիւնը, որի վրայ շատ տարիներ մտածել եմ... Անգութ Լուիզա, քո մէջ մարդկային զգացմունքները բոլորովին քարացել են... ժամանակ է, որ դու քո ընթացքիդ համեմատ արժանաւոր պատիժը կրես ինձանից, այսպէս խօսալով Կասսիյը հասաւ իւր բնակարանին:

Այս ժամանակ դռան մօտ մի ձայն լսուեց:

— Ո՞վ է այդտեղ, ձայն տուեց Կասսիյը:

— Ես եմ, դուռը բաց, պատասխանեց ագարակատէրը:

Կասսիյը դուռը բաց արեց:

— Ես կարծում էի, թէ դու վաղուց քնած կը լինէիր, հօրեղբայր, ասաց Կասսիյը:

— Ես մի քիչ ասելիք ունեմ քեզ:

— Ասա՛, տեսնենք, լսում եմ:

— Ինձ այնպէս է թւում, թէ Լուիզան իւր հայեացքը փոխել է և կարծես թէ նա զղջում է իւր արարմունքի վրայ, ասաց ագարակատէրը:

— Ես ասածդ չեմ հասկանում, հօրեղբայր,

եկել ես դու ինձ հետ կատակ անելու, թնչ է, ասաց զայրացած Կասսիլը:

— Բոլորովին ո՛չ, այսօր Լուիզան ինձ հետ երկար և մտերիմ խօսակցութիւն ունեցաւ...:

— Ի՞նչ խօսակցութիւն էր այդ:

— Ինչպէս երևում է, նա զղջում է իւր արարմունքի վրայ, խնդրել է աղախնից, որ ինձնից ներողութիւն խնդրէ այս անախորժ խօսակցութեան առթիւ, որ ինձ հետ այնքան կոպտաբար վարուեց: Վերջին խօսակցութեան ժամանակ նա հետս շատ մեղմ վարուեց, ասաց ագարակատէրը:

— Իմ մասին խօսեցի՞ր նրա հետ:

— Այո՛:

— Ի՞նչ պատասխանեց:

— Գործը լրջօրէն քննելու համար երկու օր ժամանակ խնդրեց և ասաց, որ երկու օրուանից յետոյ վերջնական որոշումը կը յայտնէ:

— Հա՛, հա՛, հա՛, չարամտութեամբ խընդաց Կասսիլը: Այո՛, այդ ճշմարիտ է, երկու օրից յետոյ նա իւր վիճակը կ'որոշէ, վրայ բերեց Կասսիլը:

— Ի՞նչ է նշանակում այդ, հարցրեց զարմացած ծերուկը:

— Շուտով դրա նշանակութիւնը կ'իմանաս: Ինձ այլ ևս ոչ մի բան մի հարցնիլ,

որովհետեւ պատասխանը բնաւ չես ստանալ:

Ագարակատէրը հեռացաւ Կասսիլի մօտից բոլորովին չիմանալով խորհրդաւոր խօսքերի նշանակութիւնը:

ԳԼ ԺԴ.

Ա Ն Զ Ա Տ Ո Ւ Մ Ի Յ Ա Ռ Ա Զ

Հիմա ընթերցողին պարզենք, թէ ինչու Լուիզան եկաւ հօր մօտ և փաղաքշական ու մտերմական խօսակցութիւն սկսեց. Լուիզան վճռել էր հայրական տունը յաւիտեան թողնել. նա լաւ գիտէր, որ նրա հպարտութիւնն իրեն ներելուն արգելք կարող էր լինել, ուստի փափագում էր, որ իւր ծերունի հօրը վերջին անգամ կարողանայ իւր մատաղ կրճքին սեղմել: Նրան լաւ յայտնի էր, որ ինքը խորը կերպով վիրաւորել էր հօր՝ իւր ուղղած շանթահարիչ խօսքերով, ուստի աշխատում էր մի կերպով սփոփել նրան և հաշտուել:

Մտնելով հօր սենեակը, Լուիզան խանդագորով ժպիտով մօտեցաւ հօրը և ամուր սեղմեց իւր կրճքին:

— Հայրիկ, դու ինձ վրայ բարկացած ես:

— Ես երբէք չէի սպասում, որ հարագատ դուստրս ինձ այնպէս վշտացնէր, ասաց հայրը:

— Ես այդ գէպքում յանցաւոր չեմ, հայ-

րիկ, քանի որ դու պահանջում էիր ինձնից
այն, որի իրագործելն անհնարին էր ինձ հա-
մար, մեղմաբար ասաց Լուիզան:

— Սիրելի Լուիզա, դու գիտես թէ Կաս-
սիլը ինչպիսի ազնիւ անձնաւորութիւն է, դու
կարող էիր նրա հետ երջանիկ լինել:

— Սակայն ի՞նչ անեմ, որ նրան չեմ
կարող սիրել:

— Հապա ռժմն ես սիրում:

— Ոչ ոքի, հայրիկ:

— Կասսիլը կարծում է, որ իւր հակա-
ռակորդը ոչ ալ ոք է, եթէ ոչ Մօրիսը, ասաց
ծերուկը:

Լուիզան այլալուեց:

— Եւ դու հաւատացիր, հայրիկ:

— Ի հարկէ, ո՛չ, հոգեակս իմ:

— Ես բոլորովին զարմանում եմ, հայրիկ,
որ դու այդքան շտապում ես իմ ամուսնու-
թեան համար: Մի՞թէ ցանկանում ես, որ ես
շուտով անջատուեմ քեզնից:

— Լուիզա, ինչպէս եղաւ, որ գլխումդ
այդպիսի միտք ծագեց:

— Գիտես, հայրիկ, ես չեմ սիրում, երբ
ինձ այդպիսի բան են հրամայում և ահա
միակ պատճառը, թէ ի՞նչու անցեալ անգամ
այնպէս անքաղաքավարի ու կոպիտ վարուեցի

քեզ հետ: Սիրելի հայրիկ, խնդրեմ ներիր և
Ժամանակ տուր մտածելու գործիս վրայ, գու-
ցէ պատահի, որ համաձայնուեմ Կասսիլի հետ,
այսպիսի խօսքերով աշխատում էր Լուիզան
հօրը մխիթարել:

Ագարակատէրը զգուանքով նայեց Լուի-
զայի վրայ և նրան ամուր սեղմեց իւր կրծքին:

— Ներեցիր ինձ, հայրիկ, փաղաքշանքով
հարցրեց Լուիզան:

— Այո՛, այո՛, որդեակս, ծերունին նորից
փայփայեց աղջկանը:

— Հայրիկ, ասա խնդրեմ, ցանկանում
ես իմ ապագայ երջանկութիւնը, ասաց Լուիզան:

— Լուիզա, մի՞թէ դու երբ և իցէ դրա
վրայ տարակուսել ես:

— Ո՛չ, բայց ասա խնդրեմ, ես հիմա եմ
ուզում քեզնից այդպիսի խօսքեր լսել, թա-
խանձեց Լուիզան հօրը:

— Որդեակ իմ, Լուիզա, այո՛, ես փափա-
գում եմ քեզ այնպիսի երջանիկ օրի մէջ տես-
նել, որոնք աշխարհումս կարող են գոյութիւն
ունենալ, ասաց հայրը:

Լուիզան հօրը սեղմեց իւր կրծքին, բայց
աչքերը փայլուն արտասուքով լճացել էր
արդէն:

— Սիրելի հայրիկ, մնաս բարեալ, գոչեց

Լուիզան և հապճեպով դուրս գնաց հօր սենեակից։

Թշուառ ծերուկին յայտնի չէր, որ իւր միակ դուստրը իսպառ էր մնաս բարեալ ասում, որ վաղը նա այլ ևս չը պէտք է տեսնէր։

Լուիզան մտաւ իւր սենեակը և անզգայ պառկեց մահճակալի վրայ։ Նա մտաբերելով հօրից անջատուելը դառնապէս հեկեկում էր։

— Ներքի ինձ, թանկագին հայր, դու այլ ևս քո սիրուն Լուիզային չես կարող տեսնել... շատ կարելի է իմ վարմունքիս համար պատժուեմ, սակայն, լաւ իմացած եղիր հայր, որ ինձ համար կեանքը գոյութիւն չունի առանց Մօրիսի, ինքն իրեն խօսում էր Լուիզան։

Ջերմ արտասուքը սակաւ մի ամոքեցին նրա փղձկալի սիրտը, նա տեղից վեր կացաւ և նստեց պատուհանի մօտ։

— Ինչո՞ւ է սիրտս այսպէս ծանր ճընշւում... րոպէները ինձ համար սարսափելի են դարձել։ Կարծես մի որ և է դժբաղդութիւն պէտք է պատահի ինձ, ինչպէս որ սիրտս թէլադրում է, նորից նրա աչքերը լճացան արտասունքի կաթիլներով։

ԳԼ ԺԵ.

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՎՐԷԺԻՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կէս գիշերին, երբ ագարակատիրոջ բնակարանում ամենքը խոր և հանգիստ քնի մէջ էին ընկղմուած, Լուիզան սրտատրոփ տեղից վեր կացաւ և յուշիկ քայլերով դուրս եկաւ իւր սենեակից։ Տենդային դողը իւր սոսկալի ջերմութեամբ պաշարել էր նրան, սակայն Լուիզան իւր հոգու անվեհերութեամբ ամեն մի արգելառիթ զգացմունքի և երկիւղի յաղթելով գնում էր դէպի իւր դիտաւորուած նպատակը։ Լուիզայի սրտակից ծառան, որ փոքր ժամանակից սրա հաւատարիմ գերին էր, ձիու սանձից բռնած սպասում էր իրանց տնից մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրայ։

— Դու այստեղ ես, Փիլիպպոս, հարցրեց Լուիզան։

— Այո՛, այստեղ եմ, պատասխանեց ծառան։ Լուիզան շտապով բարձրացաւ ձիու թամբը։

— Մնաս բարեալ, սիրելի Փիլիպպոս, փարելի մտերմութեամբ վերջին հրաժեշտը տուեց իւր սրտակից ծառային և վերջինիս ձեռքը դնելով մի քանի դրամ, աւելացրեց, — շնորհակալ եմ մեծապէս քո ծառայութեանդ հա-

մար, այս գաղտնիքը սրտումդ պինդ պահիր։ Այս ասելուց յետոյ նա թռչնի պէս առաջ սուրաց։

Մի քանի սաժէն անցնելուց զկնի, նա տեսաւ մի ուստուեր։ Լուիզան ձին սանձահարեց և կանգնացրեց։

— Ես վաղուց եմ քեզ այստեղ սպասում, Լուիզա, մի քանի քայլ հեռաւորութիւնից լսուեց մի ձայն։

— Այդ դձու ես Մօրիս։

— Ես եմ։ Ամեն բան պատրաստ է։

— Այո, ամեն բան պատրաստ է։ Հապա ո՛ր է քո ձին։

— Ահա այնտեղ է։ Մօրիսը մի քանի քայլ մեկուսի մատնացոյց արաւ։

— Հիմա գնում ենք, Լուիզա, ասաց Մօրիսը նստելով թամբի վրայ։

— Հապա դու, Լուիզա, ինչպէս դուրս եկար ձեր տնից։

— Զեռնարկութեանս մէջ երկինքն ինձ օգնեց, այսօր երեկոյեան մեր տանը ամենքը շուտ քնեցին, որից և ես կարողացայ օգտուել առանց որ և է խոչնդոտի, դուրս եկայ տնից և ուղևորուեցայ դէպի այս կողմը, ասաց Լուիզան։

— Օ, ինչպէս երջանիկ եմ այս րոպէիս,

Լուիզա։ Կարծես թէ այս իրականութիւնը ինձ համար երազ լինի։ Ո՛հ, թանկագին Լուիզա, մի՞թէ մենք միմեանցից պէտք է բաժանուէինք, սքանչանալով ասաց Մօրիսը։

— Այո, Մօրիս, մեր փոխադարձ նուիրական սէրը բնութեան օժիտ է, գերեզմանը միայն կարող էր մեզ միմեանցից բաժանել։

Այդ րոպէում մի բուռի թափանցիկ ձայն արձագանք տուեց մեր ճանապարհորդների ա-կանջում։ Զիւաւորները ակամայ սարսափեցին։

— Այդ թնչ էր, Մօրիս, հարցրեց Լուիզան։

— Ոչի՛նչ, բուռ էր, պատասխանեց Մօրիսը։

— Ի՛նչպէս թէ ոչինչ։ Օ, այդ շատ վնասաբեր կանխագուշակութիւն է, արդեօք այդ թռչնի աղաղակը դժբաղդութեան արկած չէ՞ գուժում մեզ, տխուր կերպով ասաց Լուիզան։

— Մի վախենաք, ոչ մի դժբաղդութիւն չի պատահիլ, մի՞թէ այդքան սնոտիահաւատ էք, աշխատում էր հանգստացնել Մօրիսը։

— Անհրաժեշտ է մեր ձիերին աւելի արագ ընթացք տալ, որպէս զի մեր հետեից ոչ ոք չկարողանայ հասնել, հակառակ դէպքում չի կարելի ազատուել, ասաց Լուիզան և ձիաւորներն առաջ ճեպեցին։

— Ահա և սատանաների կամուրջը մի քանի քայլ հեռու է մեզնից, նրա վրայով անց-

ներու համար պէտք է ուղիղ ճանապարհով չ'գնանք, այլ քիչ դէպի աջ շեղուենք, եթէ ոչ, մենք կարող ենք սխալուել, ասաց Մօրիսը:

— Ի՛նչպէս գիտես, այնպէս էլ արա, պատասխանեց Լուիզան:

Ճանապարհորդների ձիերը միմեանց կից էին գնում և ուժգին արագութեամբ ոտք դրեցին սատանաների կամուրջը, մի ինչ որ անբացատրելի սարսափի ազդեցութեան տակ:

Մի ակնթարթում արձագանք տուեց ճի սարսափելի ճայթում, որ խլացնում էր օդը: Մեր ճանապարհորդները երկուսը միասին սուզուեցին մութ ջրի մէջ մինչև գետի յատակը:

— Ս.հ. ձեր քաղցր երջանկութիւնը, սուկալի ձայնով գոչեց անագորոյն Կասսիլը, որ թագնուել էր գետի մօտ՝ թփերի մէջ:

Մի քանի ժամանակից յետոյ ջրի մակերևոյթի վրայ տարուբերում էին երկու անզգայ դիակ: Շրջակայ բնակիչները ճանաչեցին, որ այդ դիակներից մէկը Մօրիսինն է, իսկ միւսը՝ Լուիզայինը: Սրանց դէմքերը այնքան հանգիստ էին, որ կարծես թէ բաղդաւոր էին նրանով, որ միասին մեռան և յաւիտեան անբաժան եղան: Այսպիսի վախճան ունեցան այս երկու՝ փոխադարձ ջերմ սիրով տո-

գորուած՝ զուգակիցները անգութ Կասսիլի «սարսափելի վրէժխնդրութեամբ սատանաների կամուրջի» վրայ:

Այս ժամանակից սկսած այդ կամուրջը աւելի ահուելի դարձաւ մերձակայ բնակիչների և երթևեկների համար և թէպէտ շուտով մի ուրիշ կամուրջ շինեցին, աւելի կայուն, սակայն ոչ ոք չէր համարձակուում գիշեր ժամանակ ոտք կոխել այդտեղ:

Վ Ե Ր Զ

22984-22989

2013

5n